

ԱՅՍ ԹԻՒՆԿ ԿԱՐՂԱԼ՝

ՌԱԿ-ի 105 Տարին.
ՀԱՅՈՒ ՄԵ ԵՐԱԶԱՆԵՐ՝ ՄԱԿ-Ի ՍՐԱՅԻՆ ՄԵՅ
«ԴՏԱԼ ԽԱՄԱՐԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԽՍՍԵՐ».
ՀԱՅՈՑ ԶԵՂԱՍՊԵՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍԻՐՈՑ ԶԵՆԵՈՎ...
«ԻՆՉ ԸՆԵՆ ՈՐՊԵՍՉԻ ԳԻՐԿՆՈՒՆ ԱՆՅԵԱԼ ՍԽԱՆԵՐԸ»
ՏԱՐԱԲԱՆՏ ԿԱՐԲԱՍ ԱՊՏԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒՄ 50-ԱՄԵԱԿԸ
ԿՈՆՍԱԾԵՏԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅՈՐԴԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԸ...
«ՏԱՐԱԲԱՆ ԿԻՆ»-Ը ՍՐՅԱՆԿԸ՝ ՎԻԵՐ ՅՈՎԶԱՆԵՆԻՍԵԱՆԻՆ
Հայեր Լուսարձակի Տակ

Էջ 2
Էջ 3
Էջ 4
Էջ 5
Էջ 7
Էջ 8
Էջ 9
Էջ 10
Էջ 11

ՓԱՇԽՆԵԱՆ ՀԱԿԱԴԱՐՁԱԾ Է ՄԵՏՎԵՏԵԻՆ.

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՆՈՐ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԱԼ
ՊԵՏՐ ԶԵ ՎԵՐԱԾՈՒԻ»

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան կտրականապես իսկապարծած է Ռուսաստանի Անվտանգութեան խորհուրդի փոխնախագահ Տմիթրի Մետվետեի զգուշացումին, թէ Հայաստան կրնայ «նոր Ուքրաինա»-ի վերածուիլ՝ շեշտելով, որ երկիրը հաստատակամօրէն կ'ընթանայ դեպի աւելի մեծ ինքնիշխանութիւն:

Անդրադառնալով Ռուսաստանի նախկին նախագահի խօսքերուն, ուր ան պնդած էր, թէ Հայաստանի համար «վատթարագոյնը» պիտի ըլլայ Նոր Ուքրաինա դառնալը՝ Փաշինեան հարցականի տակ առած է նման յայտարարութեան դրդապատճառը: Ան անմիջապէս յիշեցուցած է Հայաստանի նախկին իրավիճակը, երբ Հաւաքական անվտանգութեան պայմանագիրի կազմակերպութիւնը (ՀԱԴԿ) պարզապէս չկատարեց երկրին հանդէպ իր ստանձնած պարտաւորութիւնները:

«Ինչո՞ւ պարոն Մետվետե նման յայտարարութիւն կ'ընէ: Ծիշոյ նոյն տրամաբանութեամբ մէկն ալ կրնայ յայտարարել, որ Հայաստան յանկարծ Նոր Ռուսաստանի մը պէտք չէ վերածուի, որովհետեւ Ռուսաստանի զանազան շրջաններուն մէջ պայթումներ կը լսուին: Ասիկա լաւ ո՞՞չէ: Հայաստան պիտի դառնայ հետզհետեւ աւելի ինքնիշխան պետութիւն», - սուր կերպով եզրափակած է Փաշինեան:

ՓԱՇԽՆԵԱՆ ԵՒ ՓԵՉԵՇԲԵԱՆ ՔՆՆԱՐԿԱԾ ԵՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ԻՐԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԶԱՐԳԱՅՈՒՄԸ

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան Հոկտեմբեր 9-ին Թիւրքմենիստանի մէջ հանդիպում ունեցած է Իրանի նախագահ Մասուտ Փեզեշքեանի հետ: Հանդիպումը տեղի ունեցած է ԱՊՀ-ի պետութիւններու ղեկավարներու խորհուրդի նիստին առընթեր եւ երկու ղեկավարներուն երկրորդ տեսակցութիւնն էր շուրջ երկու շաբաթուան ընթացքին. անոնք նախապէս հանդիպած էին Սեպտեմբեր 24-ին Նիւ Եորքի մէջ՝ ՄԱԿ-ի Ընդհանուր ժողովի ծիրին մէջ:

Հայաստանի վարչապետի աշխատակազմին համաձայն՝ Փաշինեան եւ Փեզեշքեան կարեւոր նկատած են բարձր մակարդակի աշխուժ երկկողմ շփումները եւ գոհունակութեամբ արձանագրած, որ անոնք կը նպաստեն Հայաստան-Իրան յարաբերութիւններու հետեւողական զարգացման ու ընդլայնման:

Փաշինեան ընդգծած է, որ երկու երկիրները համագործակցութեան հարուստ օրակարգ ունին եւ իրանական ընկերութիւններ ներգրաւուած են Հայաստան իրականացուող ռազմավարական ծրագրերու մէջ: Կողմերը համոզուած չեն, որ հայ-իրանական յարաբերութիւնները մօտ ապագային Նոր մակարդակի պիտի բարձրանան՝ միաժամանակ կարեւոր նկատելով նախատեսուող բարձր մակարդակի փոխադարձ այցելութիւնները:

Հանդիպումը տեղի ունեցած է Երեւանի եւ Թեհրանի միջեւ վերջին օրերու աշխուժ դիւանագիտական շփումներէն ետք: Հոկտեմբեր 5-ին Արտաքին գործոց նախարար Արարատ Միրզոյեան Թեհրանի մէջ հանդիպած էր Փեզեշքեանի եւ իրանցի իր պաշտօնակից Ապպաս Արաղչիի հետ: Այդ բանակցութիւններուն ընթացքին քննարկուած էին ուժանիւթի, փոխադրութեան եւ ենթակառոյցներու ծրագրերը, իսկ Միրզոյեան իրանական կողմին ներկայացուցած էր TRIPP ծրագրին իրականացման ընթացքը: Հոկտեմբեր 8-ին Միրզոյեան եւ Արաղչի հեռաձայնով կրկին անդրադարձած էին Թեհրանի հանդիպումներուն ընթացքին ձեռք բերուած պայմանաւորութիւններու գործադրութեան:

TRIPP-ի հարցը վերջին շրջանին յատուկ ուշադրութեան արժանացած է Իրանի մէջ: Թեհրան մասնաւորաբար մտահոգութիւն յայտնած է Հայաստան-Իրան սահմանին մօտ ամերիկեան ներկայութեան կապակցութեամբ: Հայաստանի մէջ Իրանի դեսպան Խալիլ Շիրդուամի Սեպտեմբերին յայտարարած էր, որ Իրանը առարկութիւն չունի ծրագրին դէմ, եթէ պահպանուին Հայաստանի ինքնիշխանութիւնն ու տարածքային ամբողջականութիւնը եւ ամերիկեան զինուորական կամ անվտանգութեան ուժեր չտեղակայուին տարածքին մէջ:

Հայկական կողմը, իր կարգին, կը շեշտէ, որ TRIPP-ը պիտի գործէ Հայաստանի ինքնիշխանութեան եւ իրաւագօրութեան ներքեւ: Հայաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ ստորագրուած ծրագրային համաձայնագրին մէջ նոյնպէս ամրագրուած է, որ Հայաստանը ամբողջական իշխանութիւն կը պահպանէ իր ինքնիշխան տարածքին, ներառեալ սահմանային վերահսկողութեան եւ անվտանգութեան հարցերուն մէջ:

Սակայն Փաշինեան-Փեզեշքեան Հոկտեմբեր 9-ի հանդիպման մասին Երեւանի պաշտօնական հաղորդագրութիւնը TRIPP-ը իբրեւ քննարկման առանձին թեմա չի նշեր: Ըստ հաղորդագրութեան՝ երկու ղեկավարները մտքեր փոխանակած են նաեւ «երկուստեք հետաքրքրութիւն ներկայացնող այլ հարցերու» շուրջ:

ԵՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՊԱՅԱՆՁԵՑ

ՊԱՔՈՒԻ ՄԵՋ ՊԱՅՈՒՈՂ ՀԱՅ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒՆ
ԱՆՅԱՊԱՂ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Եւրոպական խորհրդարանը Հոկտեմբեր 8-ին ընդունած է Ատրպեյճանի մէջ քաղաքական բանտարկեալներու եւ մարդկային իրաւանց վիճակին վերաբերող բանաձեւ մը, որուն մէջ կրկին պահանջած է Պաքուի մէջ պահուող հայ գերիներուն անյապաղ եւ անվերապահ ազատ արձակումը: Բանաձեւը ընդունուած է 492 թեր եւ 23 դէմ ձայներով:

Փաստաթուղթին մէջ Եւրոպական խորհրդարանը կը յայտնէ իր «խոր մտահոգութիւնը» Ատրպեյճանի մէջ հայ քաղաքական բանտարկեալներու եւ ռազմագերիներու շարունակուող կալանաւորման կապակցութեամբ՝ յատկապէս նշելով Արցախի նախկին բարձրաստիճան ներկայացուցիչները: Ան կը պահանջէ անոնց անյապաղ եւ անվերապահ ազատ արձակումը, ինչպէս նաեւ անոնց հիմնական իրաւունքներուն յարգումը:

Բանաձեւը նաեւ կը դատապարտէ Ատրպեյճանի մէջ քաղաքական ընդդիմութեան, անկախ մամուլի եւ քաղաքացիական հասարակութեան նկատմամբ շարունակուող ճշունները: Եւրոպական խորհրդարանը կը քննադատէ նաեւ ԵՄ-ի բարձրաստիճան ներկայացուցիչները՝ Պաքու կատարած վերջին այցելութիւններուն ընթացքին քաղաքական բանտարկեալներու հարցը իրապարակաւ չբարձրացնելուն համար՝ զգուշացնելով, որ նման լռութիւնը կրնայ վնասել ԵՄ-ի մարդկային իրաւանց քաղաքականութեան արժանահաւատութիւնը:

Խորհրդարանը միաժամանակ կը պահանջէ, որ ԵՄ-Ատրպեյճան յարաբերութիւններու հետագայ խորացումը պայմանաւորուի քաղաքական պատճառներով բանտարկուած անձերու ազատ արձակումով եւ անկախ մամուլի, քաղաքացիական հասարակութեան ու ընդդիմութեան նկատմամբ ճշուններու դադրեցումով:

Բանաձեւը կը կրէ «Ալի Զերիմլիի, Անար Մամադլիի եւ Ատրպեյճանի այլ քաղաքական բանտարկեալներու գործերը» խորագիրը: Եւրոպական խորհրդարանի պաշտօնական ընթացակարգային էջը կը հաստատէ, որ փաստաթուղթը վերջնապէս ընդունուած է Հոկտեմբեր 8-ին:

ԹՄՍ-Ի ՏԵՂԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՀՀ ԴԵՄՊԼԵՆ. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝
ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՊԱՅՊԱՆՄԱՆ

Լիբանանի Թեքէեան Մշակութային Միութեան (ԹՄՄ) Տեղական վարչութիւնը, ատենապետութեամբ տոքթ Զակար Փափագեանի, պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Լիբանանի մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան արտակարգ եւ լիազօր դեսպան Սարմէն Պաղտասարեանին՝ ՀՀ դեսպանատան մէջ:

Հանդիպումը կարեւոր առիթ մը հանդիսացաւ վերահաստատելու Սփիւռքի մշակութային կառոյցներուն եւ հայրենիքի դիւանագիտական ներկայացուցչութեան միջեւ գործակցութեան նշանակութիւնը՝ ի սպաս հայապահպանման, ազգային ինքնութեան պահպանման եւ հայ մշակոյթի շարունակական վերաշխուժացման:

Զրոյցներու ընթացքին արծարծուեցան Հայաստան-Սփիւռք մշակութային կապերու ամրապնդման, ինչպէս նաեւ լիբանանահայութեան մշակութային կեանքը կենսունակ պահելու եւ Նոր նախաձեռնութիւններով հարստացնելու կարելիութիւնները:

Առանձնապատուկ տեղ յատկացուեցաւ հայեցի դաստիարակութեան եւ Նոր սերունդներու ազգային կազմաւորման հարցերուն: Այս ծիրին մէջ ընդգծուեցաւ ԹՄՄ Վահան Թեքէեան վարժարանին կրթական ու մշակութային առաքելութեան կենսական նշանակութիւնը: Վարժարանը, իր ազգային դիմագիծով եւ հայեցի կրթութեան աւանդոյթով, կը շարունակէ մնալ լիբանանահայ գաղութի կենսական զարկերակներէն մէկը՝ Նոր սերունդներուն փոխանցելով հայ լեզուն, մշակոյթն ու ազգային արժէքները:

Այցելութեան ընթացքին դեսպան Սարմէն Պաղտասարեան տեղեկութիւններ ստացաւ նաեւ ԹՄՄ «Եւր Պենտ» (The Youth Band) երիտասարդական նուագախումբին արձանագրած յաջողութիւններուն եւ գործունէութեան մասին: Այս նախաձեռնութիւնը կը վկայէ, թէ երիտասարդութեան գեղարուեստական ներուժին զարգացումն ու հայ մշակոյթի տարածումը կրնան դառնալ Նոր սերունդներու ազգային կապուածութիւնը զօրացնելու եւ Սփիւռքի մշակութային ապագան երաշխաւորելու կարեւոր միջոցներ:

Հանդիպումը վերահաստատեց այն համոզումը, թէ **հայապահպանումը համազգային պատասխանատուութիւն մըն է, որ կը պահանջէ հայրենիք-Սփիւռք շարունակական երկխօսութիւն, գործակցութիւն եւ համատեղ նախաձեռնութիւններ**: Այս համագործակցութեամբ է, որ հայ մշակոյթը կը շարունակէ ապրիլ, զարգանալ եւ փոխանցուիլ սերունդէ սերունդ՝ պահպանելով Սփիւռքի ազգային դիմագիծն ու ամրապնդելով անոր կապը հայրենիքին հետ:

ՌԱԿ-Ի 105 ՏԱՐԻՆ.

ԳԱՊԱՓԱՐԻԾ՝ ՊԱՏԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

1921 թուականի հոկտեմբերի 1-ին հայ քաղաքական կեանքում ծնունդ առաւ մի ուժ, որի արմատները շատ աւելի խորն էին: Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան (ՌԱԿ) ձեւաւորումը մէկ օրուայ կամ մէկ ժողովի արդիւնք չէր: Այն հայ ազգային-քաղաքական մտքի երկար ճանապարհի հանգր-ւանն էր՝ իր մէջ խտացնելով 19-րդ դարի վերջի եւ 20-րդ դարի սկզբի հայ ազատական, ժողովրդավարական ու ազգային-պահպանողական հոսանք-ների փորձը:

Այսօր, ՌԱԿ-ի 105-ամեակի առթիւ, հարցերի հարցն է՝ ի՞նչ է նշանակում մէկ դարից աւելի քաղաքական գոյութիւն ունեցող կուսակցու-թեան պատմութիւնը հայութեան համար: Արմէնական կու-սակցութիւնը, Վերակազմեալ Հնչակեանները եւ Մահմա-նադրական Ռամկավարների քաղաքական աւան-դոյթը տարբեր ժամանակներում ու տարբեր պայմաններում ձեւաւորեցին այն գաղա-փարական միջավայրը, որից հետագայում ծնուեց ՌԱԿ-ը: Այդ աւանդոյթի առանցքում մի պարզ, բայց խորքային համոզմունք էր՝ ազգային ազատութիւնը չի կարող ամուր լինել առանց կրթութեան, հասարակական կազմակերպութեան, ժողովրդավարա-կան արժէքների եւ քաղաքացիական պա-տասխանատւութեան: Այս իմաստով ՌԱԿ-ի պատմութիւնը նաեւ հայ քաղաքական մտքի յեղաշրջման պատմութիւնն է:

1921 թուականը հայ ժողովրդի համար սովորական ժամանակաշրջան չէր: Ցեղասպանու-թեան վերքերը դեռ թարմ էին, Հայաստանի Առա-ջին Հանրապետութեան անկումը՝ նոր իրականու-թիւն, իսկ հայութեան մեծ մասը՝ հայրենագրկուած եւ աշխարհի տարբեր երկրներում սփռուած: Հայ ժո-ղովուրդը ստիպուած էր ոչ միայն վերականգնել իր կեանքը, այլեւ նոր պայմաններում կազմակերպել ազգա-յին գոյութիւնը: Այս իրավիճակում ՌԱԿ-ի ձեւաւորումը դար-ձաւ հայ քաղաքական մտքի նախորդ աւանդոյթների եւ նոր պատմական իրողութիւնների հանդիպման հանգրուան: Կուսակցու-թեան առջեւ կանգնած խնդիրները միայն քաղաքական չէին: Անհրաժեշտ էր պահպանել ազգային ինքնութիւնը, կրթութիւնը, մշակոյթը, մամուլը, հա-մայնքային կազմակերպութիւնները եւ, ամենակարեւորը, հայ լինելու գի-տակցութիւնը՝ յաճախ հայրենիքից հազարաւոր քիլոմէթրեր հեռու: Այդ պատճառով ՌԱԿ-ի պատմութիւնը չի կարելի սահմանափակել կուսակցա-կան տարեգրութեամբ: Այն նաեւ սփիւռքահայ կազմակերպութեան կեանքի պատմութեան մի մասն է: Տասնամեակների ընթացքում ռամկավարներն ստեղծեցին դպրոցներ, մշակութային եւ կրթական հաստատութիւններ, մա-մուլի օջախներ, բարեգործական կառոյցներ, երիտասարդական եւ հասա-րակական կազմակերպութիւններ: Սփիւռքի տարբեր համայնքներում կու-սակցական կեանքը յաճախ միափոխուեց հայապահպանութեան աշխա-տանքին:

Մէկ ամբողջ դարում տեղի ունեցած ժամանակի փոփոխութիւնները չէին կարող անփոփոխ թողնել քաղաքական օրակարգը: Աշխարհը փոխուեց: Փոխուեց Հայաստանը: Փոխուեց Սփիւռքը: Երկրորդ համաշխարհայինը, Մառը պատերազմը, Հայ դատի ու ցեղասպանութեան ճանաչման միջազգա-յին պայքարը, 1960-ականների ազգային զարթոնքը, Հայաստանի անկա-խացումը եւ յետանկախութեան մարտահրաւերները ՌԱԿ-ի առջեւ դրեցին նոր հարցեր: Յստակ էր այլեւս, որ ազգային կեանքը միայն մեծ քաղաքա-կան որոշումներով չի պահպանուում, այլ ամէնօրեայ աշխատանքի միջոցով: Այդ պատճառով կուսակցութեան 105-ամեակը միայն անցեալի յիշատակի առիթ չէ: Այն նաեւ վերաիմաստաւորման հնարաւորութիւն է: Նաեւ 105 տարուայ պատմութիւնը հնարաւոր է դարձնում պատմական ժառանգու-թեան իրական գնահատականը, տեսնել եւ՝ ձեռքբերումները, եւ՝ դժուարու-թիւնները:

Այսօր ՌԱԿ-ի եւ Սփիւռքի շատ կազմակերպութիւնների առջեւ կանգնած է նոյն դժուարին հարցը՝ ինչպէ՞ս պատմական ժառանգութիւնը վերածել ժամանակակից հասարակութեան համար գործուն արժէքի, հրաժարուել ազգայինը եւ ժողովրդավարականը միմեանց հակադրելուց: Քանզի հայրե-նասիրութիւնը կարող է լինել ոչ միայն յուզական կարգախօս, այլեւ կրթու-թեան, աշխատանքի, օրէնքի, քաղաքացիական պատասխանատւութեան

եւ պետականութեան հանդէպ գիտակցուած վերաբերմունք: Յատկապէս Սփիւռքի համար սա կարեւոր ուղերձ է, քանզի այն միայն անցեալի յիշողու-թիւնը պահպանող տարածք չէ, այլ նաեւ ապագայի ձեւաւորման մասնակից է: Իսկ հայ ինքնութիւնը միայն պատմական ցաւի, ցեղասպանութեան յիշո-ղութեան կամ մշակութային ժառանգութեան պահպանման խնդիր չէ: Այն նաեւ ստեղծելու, կրթուելու, կազմակերպուելու, հայրենիքի հետ կապը պահ-պանելու եւ յաջորդ սերնդին փոխանցելու կարողութիւն է:

ՌԱԿ-ի անունը, պատմութիւնը եւ գաղափարական ժառանգութիւնը շա-րունակում են գոյութիւն ունենալ, բայց կուսակցութեան հասարակական ու քաղաքական ներկայութիւնը միշտ չէ, որ համապատասխանում է այդ պատմական ժառանգութեան մաշտապին. պակասում է անցեալի վաստակի հանդէպ պատասխանատու լինելու հան-գամանքը: 105-ամեակը հնարաւորութիւն է յիշելու այն

մարդկանց, գաղափարներին ծառայող մտաւորականներին, ուսուցիչներին, լրագ-րողներին, հասարակական գործիչներին, բարերարներին եւ սփիւռքահայ համայնք-ների բազմաթիւ անանուն նուիրեալներին, որոնք կուսակցութեան անունին մեծ արժէք էին աւելացնում: Եւ գուցէ հէնց այստեղ է 105-ամեայ պատմութեան ամենակարեւոր դասը. կուսակցութիւնները կարող են փոխուել, քա-ղաքական կարգախօսները՝ հնամալ, բայց ազգային կեանքին ծառայելու գաղափարը չի հնանում: Հայրենասիրութիւնը միայն խօսք չէ, իսկ ՌԱԿ-ի պատմական ժառանգութեան կարե-ւոր կողմերից մէկը ազգայինի եւ ժողովրդավարա-կանի համադրման ձգտումն է: Կարճ ասած՝ հայրե-նասիրութիւնը նաեւ այն է, թէ ինչ ենք անում հայրե-նիքի համար:

1921 թուականի հոկտեմբերի 1-ից անցել է 105 տարի: Մի ամբողջ դարից աւելի: Այդ ընթացքում հայ ժողովուրդը կորցրել է, վերապրել, վերականգնել, կառուցել եւ նորից փոր-ձութիւնների առաջ կանգնել: ՌԱԿ-ն այդ երկար ճանապարհի մի մասն է՝ իր ձեռքբերումներով, հակասութիւններով, պատմական դե-րակատարութեամբ եւ ժառանգութեամբ: 105-ամեակը, ուրեմն, միայն տարեդարձ չէ, յոբելեանն էլ պարզապէս տարիների հաշուարկ չէ: Այն յիշո-ղութեան եւ պատասխանատւութեան սահմանագիծ է:

Քանզի քաղաքական կազմակերպութեան երկարակեցութիւնը ոչ թէ նրա տարիքով է չափում, այլ այն հարցով, թէ ինչ է կարողացել փոխանցել յա-ջորդ սերնդին:

ՌԱԿ-ի 105-ամեակը, հետեւաբար, կարող է լինել ոչ թէ միայն անցեալի դափնիները հաշուելու, այլ ապագայի ճանապարհը վերագտնելու առիթ: Թող պատմական յիշողութիւնը դառնայ ուժ, գաղափարը՝ գործ, իսկ ազգա-յին պատասխանատւութիւնը՝ ամէնօրեայ աշխատանք: Թող 1921 թուա-կանի հոկտեմբերի 1-ին ծնուած քաղաքական աւանդոյթը կարողանայ մեր օրերում ոչ միայն յիշեցնել իր անցած ճանապարհի մասին, այլեւ համոզիչ պատասխան տայ ամենակարեւոր հարցին՝ ի՞նչ կարող է տալ հայ ժողովրդ-դին այսօր եւ ի՞նչ է պատրաստ թողնել վաղուայ սերնդին: Որովհետեւ պատ-մութիւնը մեզ չի հարցնում միայն, թէ քանի տարի ենք ապրել: Այն հարցնում է՝ այդ տարիներին ի՞նչ ենք կարողացել անել: 105 տարին այնպիսի տարիք է, երբ անցեալը յարգելու հետ մէկտեղ պէտք է համարձակութիւն ունենալ նաեւ ապագայի մասին խօսելու: Այսօր էլ նոյն հարցն է ծառացած. ի՞նչ կարող ենք անել, որպէսզի հայ քաղաքական միտքը ոչ միայն յիշի իր ան-ցած ճանապարհը, այլեւ կարողանայ պատասխան տալ ապագայի հարցե-րին: Այս հարցի պատասխանը արդէն պատմութիւնը չէ. այլ մեր ժամանակի պատասխանատւութիւնը:

ՌԱԿ-ի երկարամեայ ոչ շարքային անդամ՝
դրկոտոր **ՍՈՒԲԷՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ**

ՊԱՅՔԻՊ Շաբաթաթերթը

Կարելի է կարդալ

www.baikarweekly.com

Կայքէջով

Խմբագրութեան համակարգող՝	Դոկտ. Արշալիր ԿԵՏՆՃԵԱՆ (Մոնթրէալ)
Գործադիր խմբագիր՝	Յակոբ Վարդիվառեան (Նիւ Ջըրզի)
Խմբագրական Կազմ	
Յակոբ ԱՆԽԻՔԵԱՆ	(Երեւան)
Պայծիկ Գալայճեան	(Պէյրուօ)
Զաւէն Գրիգորեան	(Լթէնք)
Վաչէ Սեմերճեան	(Լոս Անճելըս)
Հասցէ	
Baikar Association Inc. 755 Mt. Auburn Street Watertown, MA 02472 U.S.A.	
Website: www.baikarweekly.com E-mail: baikarweekly@gmail.com	
Tel: 1-201-406-9771 Fax: 1-201-661-8722	

ՊԵՆՈՆ ՍԵՒԱՆ.

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԵՐԱԶԱՆՔԸ՝ ՄԱԿ-Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՉ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

ՊԱՅՑԻԿ ԳԱԼԱՅՏԵԱՆ

Հայ ժողովուրդի պատմության մեջ կան անհատականություններ, որոնց մեծությունը չի չափուի իրենց գրաւած պաշտօններով, ստացած պատիւներով կամ արձանագրած յաջողություններով: Անոնց իսկական վաստակը կը բացայայտուի իրենց ապրած արժէքներուն, անձնուրաց ծառայութեան եւ այն լուռ, բայց խորունկ հետքին մէջ, զոր կը ձգեն ժողովուրդներու ու մարդկութեան յիշողութեան մէջ: Անոնք իրենց անձը կը ստորադասեն իրենց առաքելութեան, իրենց անունը՝ իրենց ծառայութեան, իսկ իրենց անձնական փառքը՝ այն գործին, որուն նուիրուած են:

Այսպիսի անհատականութիւն մըն էր նորոգ հանգուցեալ մեր սիրելի Պենոն Սեւանը՝ հայագգի միջազգային դիւանագետը, որ տասնամեակներ շարունակ իր գիտելիքները, փորձառութիւնն ու մարդկային արժէքները ի սպաս դրաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան եւ ժողովուրդներու իրաւունքներու պաշտպանութեան: Իր երկարամեայ գործունէութիւնը միջազգային ծառայութեան պատմութեան մէջ արժանի հետք մը ձգեց, իսկ իր ազգային գիտակցութիւնն ու Հայաստանին հանդէպ անսակարկ հաւատարմութիւնը զինք կը դարձրեն յիշատակութեան արժանի ոչ միայն իբրեւ միջազգային բարձրաստիճան պաշտօնատար, այլեւ՝ իբրեւ իր ժողովուրդին ճակատագրով ապրող հայ մարդ:

Պենոն Սեւանի կեանքը այն հագուագիտ օրինակներէն է, ուր միջազգային պատասխանատուութիւնը եւ ազգային պատկանելիութիւնը ոչ միայն չեն հակասեր իրարու, այլեւ կը լրացնեն զիրար՝ ծառայութեան, պարկեշտութեան եւ մարդկային արժանապատուութեան մէկ ամբողջական գաղափարականով:

Պենոն Սեւանի ազգային ինքնութեան գիտակցութիւնը ձեւաւորուած էր դեռ իր պատանեկութեան տարիներէն: Ան անդամակցած էր Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան եւ իր նախնական կրթութիւնը ստացած՝ ՀԲԸՄ-ի պատմական Մեղգունեան Կրթական Հաստատութեան մէջ: Այդ կրթօճախը, որ սերունդներու հայեցի դաստիարակութեան եւ ազգային գիտակցութեան ձեւաւորման կարեւոր դարբնոցներէն մէկը եղած է, իր մէջ սերմանած էր ոչ միայն գիտելիքի հանդէպ սէր, այլեւ՝ պատասխանատուութեան, կարգապահութեան եւ ծառայութեան ոգի:

Ուսումը շարունակելով Գոլոմպիա համալսարանին մէջ՝ ան մասնագիտացած էր միջազգային յարաբերութիւններու մարզին մէջ: 1965 թուականէն սկսեալ, ստանձնելով պատասխանատու պաշտօններ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ, իր մասնագիտական կարողութիւնները ծառայեցուցած էր միջազգային համագործակցութեան եւ համամարդկային նպատակներու իրականացման:

Իր երկարամեայ ասպարէզին ընթացքին Պենոն Սեւան ծառայած էր ՄԱԿ-ի Ընդհանուր քարտուղարներ Պուրթոս Պուրթոս-Ղալիի եւ Քոֆի Անանի օրով՝ ստանձնելով Ընդհանուր քարտուղարի օգնականի պատասխանատու պաշտօնը: Միջազգային քաղաքականութեան բարդ հոլովոյթներուն, մարդասիրական ճգնաժամներու եւ ժողովուրդներու տառապանքին առջեւ անոր աշխատանքը կը պահանջէր մասնագիտական խոր գիտելիք, քաղաքական նրբագացութիւն եւ մարդկային իրաւունքներու հանդէպ անշեղ յանձնառութիւն:

Սակայն, հակառակ միջազգային բարձր դիրքին եւ իր ստանձնած պատասխանատուութիւններուն, Պենոն Սեւանի սիրտը երբեք չհեռացաւ իր ազգային արմատներէն: Կիպրոսը, ուր անցուցած էր իր ուսանողական տարիները, եւ Հայաստանը, որ իր հոգեւոր հայրենիքն էր, շարունակեցին մնալ իր ներաշխարհին անբաժանելի մասը:

Ան այն հայերէն էր, որոնք իրենց պատկանելիութիւնը չեն ցուցադրեր բարձրաձայն յայտարարութիւններով: Անոնք զայն կը կրեն իրենց մէջ՝ իբրեւ պարտաւորութիւն, իբրեւ խիղճ եւ իբրեւ լուռ եղում:

Երբ Պենոն Սեւան ՄԱԿ-ի ամպիոնէն ելոյթ կ'ունենար, իր դիմաց կը գտնուէր աշխարհի պետութիւններու ներկայացուցիչներուն բազմութիւնը: Պետութիւններ, որոնք իրենց ազգային դրօշներով, քաղաքական կշիռով եւ միջազգային հեղինակութեամբ ներկայ էին աշխարհի մեծագոյն դիւանագիտական հարթակին վրայ:

Սակայն անոր հայեացքը երբեմն կարծես կը թափանցէր այդ պահու իրականութենէն անդին: Միջազգային դիւանագիտութեան այդ հանդիսատար միջավայրին մէջ ան իր ներաշխարհին մէջ կը կրէր ազգային երազանք մը՝ Հայաստանի վերադարձը անկախ պետութիւններու ընտանիքին:

Ան կը պատկերացնէր այն պատմական օրը, երբ Հայաստանը, վերագտնելով իր անկախ պետականութիւնը, պիտի վերադառնար ազգերու մեծ ընտանիք եւ իր արժանի տեղը պիտի գրաւէր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Ընդհանուր ժողովի սրահին մէջ՝ անդամ պետութիւններու այլբենական կարգով դասատրուած դրօշներուն եւ աթոռներուն շարքին:

Այդ տեսիլքը պարզ բաղձանք մը չէր: Անոր մէջ կը խտանային հայ ժողովուրդի դարաւոր ձգտումը, անկախ պետականութեան վերականգնման յոյսը եւ միջազգային ընտանիքին մէջ սեփական անունով, սեփական ինքնութեամբ ու սեփական ձայնով ներկայանալու իրաւունքը:

Եւ ահա, 1991 թուականին, երբ Հայաստանը վերանկախացաւ, այդ երկար սպասուած երազանքը սկսաւ իրականութիւն դառնալ: Հայաստանի Հանրապետութիւնը վերստին վերադարձաւ միջազգային ասպարէզ՝ իբրեւ իր ճակատագիրը տնօրինելու իրաւունքը վերագտած անկախ պետութիւն:

Պենոն Սեւանի համար այս իրադարձութիւնը սոսկ քաղաքական յաղթանակ մը չէր: Ան հայ ժողովուրդի պատմական վերադարձն էր՝ պետականութեան կորուստի երկար ընդմիջումէն ետք, դէպի այն ազգերու ընտանիքը, որուն մէջ Հայաստանը իր արժանի տեղը պէտք էր ունենար:

Երբ Հայաստանի Հանրապետութեան կարմիր, կապոյտ եւ ծիրանագոյն եռագոյնը ծածանեցաւ ՄԱԿ-ի կեդրոնատեղիին մէջ՝ աշխարհի պետութիւններու դրօշներուն կողքին, տարիներ շարունակ իր սրտին մէջ պահած երազանքը Պենոն Սեւանի համար դարձաւ իրականութիւն:

Այդ պահուն եռագոյնը այլեւս միայն հայրենիքի խորհրդանշիչը չէր: Ան հայ ժողովուրդի վերածնունդին վկան էր, անկախութեան վերականգնման նշանը եւ ազգային արժանապատուութեան վերահաստատումը: Կարծես այդ երեք գոյները կը հռչակէին աշխարհին, թէ հայ ժողովուրդը, հակառակ պատմութեան բոլոր փոթորիկներուն, վերստին վերադարձած էր՝ իր անունով, իր ինքնութեամբ եւ իր անկախ պետականութեամբ:

Հոգեւոր Հայաստանը՝ անկախ հայրենիքի կողքին

Սակայն Հայաստանի վերադարձը միջազգային ընտանիք ամբողջական իմաստ կը ստանար նաեւ այն հոգեւոր ժառանգութեան գիտակցութեամբ, որ դարեր շարունակ պահպանած էր հայ ժողովուրդի ինքնութիւնը՝ պետականութեան կորուստներու, բռնագաղթներու եւ պատմական խռովքներու ընդմէջէն:

Այս գիտակցութեամբ էր, որ Պենոն Սեւան յատուկ բանագնացութեան միջոցով կապ հաստատած էր երջանկայիշատակ Ամենայն Հայոց Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին հետ, այցելելու Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կեդրոնատեղին:

Այս հրաւերը սոսկ պատիւի արտայայտութիւն մը չէր: Անոր ընդմէջէն կ'արտայայտուէր խորունկ համոզում մը, թէ հայ ժողովուրդի պատմական վերադարձին կողքին պէտք էր ներկայ ըլլար նաեւ այն հոգեւոր հեղինակութիւնը, որ դարեր շարունակ պահած էր անոր հաւատքը, մշակոյթը, ազգային յիշողութիւնն ու միասնութեան ոգին:

Վեհափառ Հայրապետը ՄԱԿ-ի սրահ մուտք կը գործէր ոչ միայն իբրեւ Հայ Եկեղեցւոյ Գահակալ, այլեւ՝ իբրեւ դարաւոր պատմութիւն ունեցող ժողովուրդի մը հոգեւոր հայրն ու ազգային յիշողութեան կենդանի պահապանը: Անոր անձին մէջ կը միաւորուէին հայոց հոգեւոր ժառանգութեան դարաւոր լոյսը եւ վերանկախացած հայրենիքին նորաբաց պատմական հորիզոնը:

Յատուկ պատուով Վեհափառ Հայրապետին համար յատկացուցած էր առանձնապատու գահ մը՝ «ARMENIA» նշումով, աթոռներու այլբենական շարքին առաջին դիրքին մէջ: Այդ տեղադրումը խորունկ խորհրդանշական իմաստ մը կը կրէր. ան կը պատուէր Հայ Եկեղեցւոյ Հովուապետը եւ միաժամանակ կը յիշեցնէր այն հոգեւոր հաստատութեան դերը, որ դարերու հալածանքներու, կորուստներու եւ պատմական ցնցումներու ընդմէջէն պահպանած էր հայ ժողովուրդին հոգեւոր ողնաշարն ու գոյութեան շարունակականութիւնը:

Այդ սրահին մէջ, ուր աշխարհի պետութիւնները կը ներկայանային իրենց պետական դրօշներով եւ քաղաքական հեղինակութեամբ, Վեհափառ Հայրապետին ներկայութիւնը կը մարմնաւորէր հայկական ինքնութեան միւս՝ անընդունաւ երեսը:

Այն Հայաստանը, որ նոյնիսկ պետականութեան բացակայութեան դարերուն շարունակած էր ապրիլ իր հաւատքով, իր մշակոյթով եւ իր հոգեւոր ժառանգութեամբ: Երբ Հայաստանի եռագոյնը ծածանեցաւ ՄԱԿ-ի կեդրոնատեղիին մէջ, կարծես իրարու հանդիպեցան հայ ժողովուրդի գոյութեան երկու անբաժանելի սիւները՝ անկախ պետականութիւնը եւ դարաւոր հոգեւոր ժառանգութիւնը:

Պենոն Սեւանի համար այս երկու իրականութիւնները անբաժանելի էին: Ան կը գիտակցէր, որ Հայաստանը միայն աշխարհագրական տարածք մը կամ պետական կառոյց մը չէ. ան նաեւ դարերու յիշողութիւն է, հաւատք, մշակոյթ եւ սերունդներու փոխանցած ազգային գիտակցութիւն:

«Կիլիկեան Ասպետ»՝ ծառայութեան եւ նուիրումի գնահատանք

Պենոն Սեւանի միջազգային վաստակն ու ազգային գիտակցութիւնը արժանացան նաեւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ բարձր գնահատանքին:

1998 թուականի Օգոստոս 8-ին, Պիքֆայայի վանքին մէջ տեղի ունեցած հանդիսատար արարողութեան մը ընթացքին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսը Պենոն Սեւանը պարգևատրեց «Կիլիկեան Ասպետ» շքանշանով՝ ի գնահատութիւն անոր միջազգային, համամարդկային եւ հայ իրականութենէն ներս ունեցած վաստակին ու ծառայութեան:

Իր պատգամին մէջ Վեհափառ Հայրապետը առանձնապատու կերպով արժեւորեց Պենոն Սեւանի ազգային գիտակցութիւնը, անձնական նկարագիրն ու ծառայութեան ոգին: Ան ընդգծեց, որ Սեւանի համար հայութիւնը անցեալի ժառանգութիւն մը կամ պարզ ինքնողոշում մը չէր, այլ՝ ապրուած իրականութիւն, ներքին պարտաւորութիւն եւ մնայուն պատասխանատուութիւն:

Վեհափառ Հայրապետին խօսքերը խորապէս կը բնորոշէին Պենոն Սեւանի կեանքն ու գործը. «Պենոն Սեւանի համար հայութիւնը լոկ անուն մը չէ, ոչ ալ պիտակ մը կամ անցեալի ժառանգութիւն, այլ եղած է ու կը մնայ մնայուն ապրում ու տաճնապ: Պրն. Սեւան ոչ միայն ապրեցաւ, գոյատեւեց ու գործեց, այլ իր կեանքը եղաւ մնայուն յառաջխաղացք մը, դէպի բարձունք՝ մնայուն ընթացք, եւ այսպէս տարիներու ընթացքին բարձրացաւ քայլ առ քայլ: Բարձրացաւ՝ որովհետեւ ծառայեց, բարձրացաւ՝ որովհետեւ ապրումով, տաճնապով, պարկեշտութեամբ եւ անձնութեամբ գործեց եւ գնահատուեցաւ բոլորին կողմէ»:

Այս խօսքերուն մէջ կը խտանայ Պենոն Սեւանի կեանքի հիմնական սկզբունքը՝ ծառայութիւնը իբրեւ արժանապատուութեան աղբիւր, իսկ անձնական վաստակը՝ ի սպաս հանրային եւ համամարդկային նպատակներու:

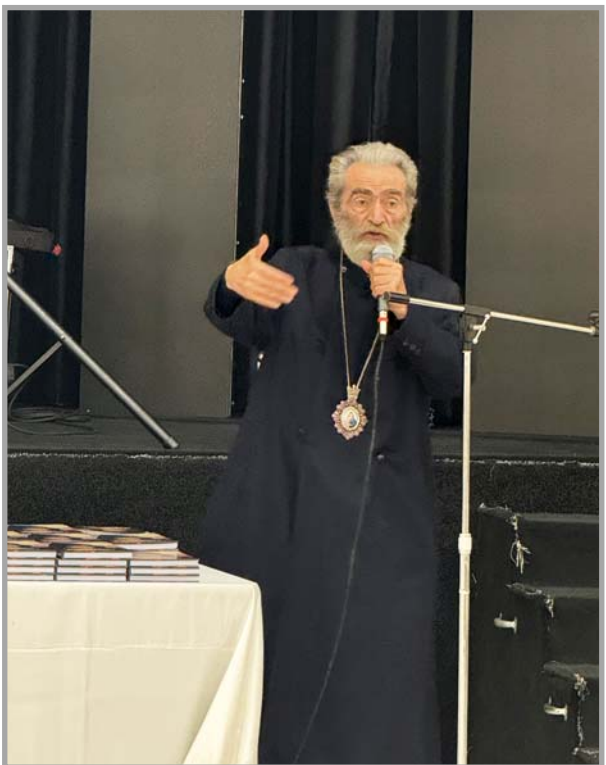
Իրական մեծութիւնը, արդարեւ, չի սահմանուիլ պաշտօններու բարձրութեամբ, այլ՝ այն պատասխանատուութեամբ, որով մարդ կը կատարէ իր ստանձնած առաքելութիւնը: Պենոն Սեւանի պարագային այդ առաքելութիւնը սահմաններ չունէր. ան միաժամանակ միջազգային պաշտօնատար էր, հայ մարդ էր մարդկային արժանապատուութեան պաշտպան:

«ՉՏԱԼ ԽԱՄԱՐԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԸ».

ՊՐԵՐՈՒՄԵՐԻ ՄԷՋ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԻԻ ԵՒ յԻՇՈՂՈՒԹԵԱՆ
ՀԶՕՐ ԵՐԵԿՈՅ ՄԸ՝ ՆՈՒՐՈՒՄԸ

Տ. ՊԱՐԳԵՒ ԵՒ ԱՐՔԵՎԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՐԿՈՍԻՆԻՆԻՆ

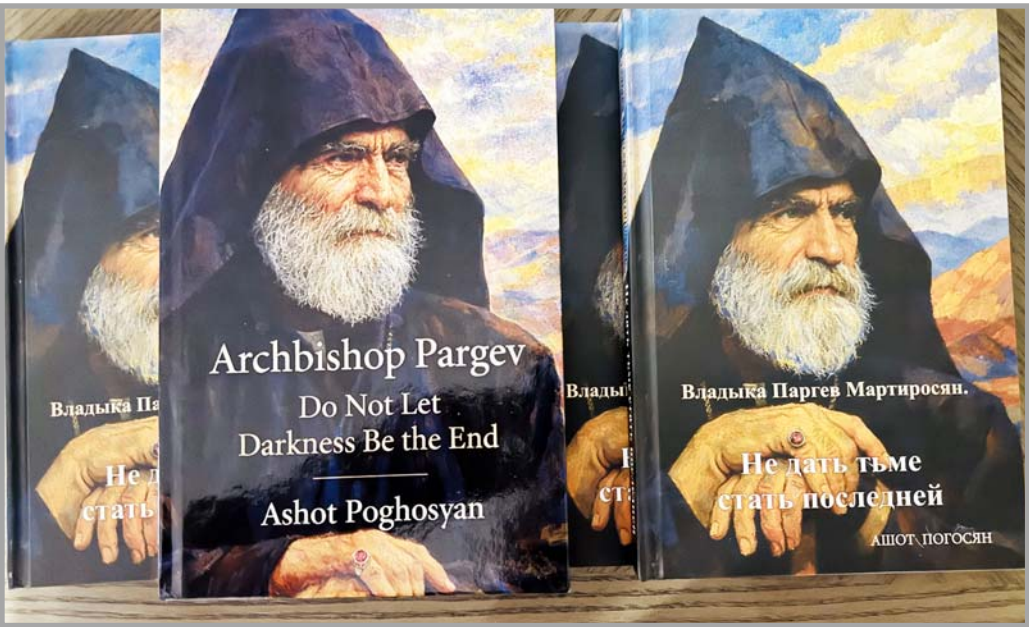
Մայիս 8-ին Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցույ Արեւմտեան Թեմի առաջնորդարանի «Գալաճեան» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Արցախի թեմի երկարամեայ նախկին առաջնորդ, բարձրաշնորհ Տ. Պարգեւ արքեպիսկոպոս Մարտիրոսեանին նուիրուած «Չտալ խաւարին վերջին խօսքը» գիրքի շնորհանդէսը: Երեկոն վերածուած էր ազգային յիշողութեան, հաւատքի եւ երախտագիտութեան բացառիկ հաւաքի մը՝ համախմբելով շուրջ 200 հիւրեր՝ մտաւորականներ, մշակույթի եւ արուեստի գործիչներ, երիտասարդներ, հոգեւորականներ, նախկին զինուորականներ, ինչպէս նաեւ համայնքային ու քաղաքական դէմքեր:

Տ. Պարգեւ արքեպիսկոպոս Մարտիրոսեանի անունը վաղուց արդէն դուրս եկած է սովորական հոգեւորականի կերպարի սահմաններէն: Ան, մասնաւորաբար միջին սերունդի հայութեան համար, դարձած է ազգային կամքի, տոկունութեան եւ հոգեւոր ուժի կենդանի խորհրդանշիչ: Արցախի պատերազմի ամենէն դժուար տարիներուն անոր խօսքը ժողովուրդին համար ոչ միայն աղօթք էր, այլեւ պայքարի կոչ, հաւատ ներշնչող գործիք եւ ազգային արժանապատուութեան ձայն: Շատերու համար ան եղած է կը մնայ այն անհատը, որ պատերազմի, ցաւի եւ կորուստներու միջով առաջնորդեց ժողովուրդը՝ երբեք չըկորսնցնելու յոյսի պատգամով:

Խորհրդանշական էր նաեւ օրուան ընտրութիւնը: Մայիս 8-ը հայ ժողովուրդի յաղթանակներու եւ ազգային ոգիի վերածնունդին նուիրուած խորհրդանշական օրերէն մէկն է՝ կապուած Շուշիի ազատագրութեան եւ մայիսեան հերոսական յաղթանակներու յիշատակին: Այդ պատճառով ալ ձեռնարկը կը կրէր ոչ միայն մշակութային, այլեւ խոր ազգային ու հայրենասիրական խորհուրդ:

Երեկոյի ընթացքին առանձնապատուկ ուշադրութեան արժանացաւ գիրքին բովանդակային եւ գաղափարական նշանակութիւնը: Նշուեցաւ, որ «Չտալ խաւարին վերջին խօսքը» գիրքը հրատարակուած է երեք լեզուներով՝ հայերէն, ռուսերէն եւ անգլերէն, ինչ որ կարեւոր քայլ մըն է Պարգեւ Սրբազանի հոգեւոր եւ ազգային պատգամը ոչ միայն հայ հանրութեան, այլեւ միջազգային շրջանակներուն հասցնելու ուղղութեամբ:

Հանդիսութեան սկիզբը Արեւմտեան Թեմի բարեխնամ առաջնորդ, բարձրաշնորհ Տ. Յովնան արքեպիսկոպոս Տէրտէրեանի խօսքը ներկաներուն փոխանցեց արժանապատիւ Տ. Նժդեհ քահանայ Բեշիշեան:

Միջոցառման գլխաւոր վարողն ու գիրքի հեղինակը լրագրող Աշոտ Պօղոսեանն էր, որուն խօսքը լեցուն էր խոր յարգանքով, ապրումով եւ յուշերով: Անոր ելոյթը ներկաներուն համար դարձաւ ոչ միայն գիրքի ներկայացում, այլ սրտէն բխած վկայութիւն մը մարդու մը մասին, որ իր կեանքով եւ ծառայութեամբ դարձած է ազգային արժանապատուութեան խորհրդանշիչ:

Երեկոյի կարեւոր եւ տպաւորիչ բաժիններէն մէկը բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու, դոցենտ Նորեար Պօղոսեանի ելոյթն էր: Ան ներկայացուց գիրքի հայերէն տարբերակի ստեղծման ընթացքը՝ ընդգծելով, որ իր կատարած աշխատանքը պարզ թարգմանութիւն մը չէ, այլ իսկական «հայացում»: Իր խօսքով՝ իւրաքանչիւր միտք եւ իւրաքանչիւր բառ փորձուած է փոխանցել հայ հոգեւոր եւ ազգային մտածողութեան շունչով՝ պահպանելով գիրքին գաղափարական խորութիւնն ու ներքին յուզական ուժը: Նորեար Պօղոսեան կատարեց նաեւ գիրքի բանասիրական քննութիւնը՝ անդրադառնալով գաղափարական եւ գեղարուեստական առանձնապատկանութիւններուն, ինչ որ մեծ հետաքրքրութեամբ ընդունուեցաւ ներկաներուն կողմէ:

Երեկոյի ընթացքին ելոյթ ունեցան նաեւ համայնքային ու քաղաքական տարբեր գործիչներ: Ներկայ էին Լուս Անճելլիսի քաղաքային իշխանութեան ներկայացուցիչներ, որոնք շնորհակալագրեր եւ գնահատագրեր յանձնեցին թէ՛ Պարգեւ Սրբազանին եւ թէ՛ գիրքի հեղինակ Աշոտ Պօղոսեանին՝ արժեւորելով

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՍԱՐԿԱՌԱԳ ԳՈՒՄՐՈՒՅՏԱՆ

ԱՄՆ Արեւմտեան Թեմի Ծաբաթօրեայ Վարժարաններու Հոգեւոր Տեսուչ

րելով անոնց բազմամեայ ծառայութիւնն ու ազգային ներդրումը:

Միջոցառման յաջորդ վարողներէն էր տիկին Մարգարիտա Խլղաթեան, որ իր ջերմ ու մշակութային շունչով անելի յուզիչ դարձրուց երեկոյի ընթացքը: Ան հանդէս եկաւ նաեւ երաժշտական կատարումներով, որոնք սրահին մէջ ստեղծեցին առանձնապատուկ մթնոլորտ մը՝ լեցուն կարօտով, յիշողութեամբ եւ ազգային զգացումով:

Տպաւորիչ էր նաեւ Սարգիս Սարկաւագ Մեսրոպեանի խօսքը, որ համայնքին մէջ յայտնի բժիշկ մըն է եւ հոգեւոր ծառայող: Անոր ելոյթը կը տարբերէր խոր հոգեւոր մտքերով եւ մարդկային ջերմութեամբ: Ան խօսեցաւ Պարգեւ Սրբազանի այն բացառիկ կերպարին մասին, որ կրցած է միաւորել հաւատքը, հայրենասիրութիւնը եւ ժողովուրդին ցաւը մէկ ամբողջութեան մէջ: Կարօտով յիշեց նաեւ իր ձեռնադրութիւնը, որ տարիներ առաջ տեղի ունեցած էր Գանձասարի վանքին մէջ՝ Պարգեւ Սրբազանի ձեռամբ:

Երեկոյի ամենէն յուզիչ պահերէն մէկը եղաւ Տ. Պարգեւ արքեպիսկոպոս Մարտիրոսեանի եզրափակիչ խօսքը: Անոր ելոյթը կարծես ամբողջ կեանքի փորձառութեան, ցաւի, պայքարի եւ հաւատքի խտացումն էր՝ պատգամ մը ըլլալով՝ ուղղուած ներկաներուն: Սրահին մէջ կը տիրէր խոր լռութիւն, իսկ շատերու աչքերուն մէջ՝ յուզում: Անոր խօսքերը ոչ միայն անցեալի յիշողութիւն էին, այլ նաեւ պատգամ ապագային՝ երբեք չկորսնցնելու հաւատքը, ազգային ոգին եւ հայրենիքին հանդէպ պատասխանատուութիւնը:

Այդ երեկոն պարզապէս գիրքի շնորհանդէս մը չէր: Ան յիշողութեան, հաւատքի եւ ազգային ոգիի վերաթրեմացման ուխտ մըն էր: «Գալաճեան» սրահին մէջ այդ օրը հաւաքուած մարդիկ եկած էին ոչ միայն յարգելու Տ. Պարգեւ արքեպիսկոպոս Մարտիրոսեանը, այլ նաեւ վերագտնելու այն ուժը, որով հայ ժողովուրդը դարեր շարունակ յաղթահարած է պատերազմներ, կորուստներ եւ խաւարի ժամանակներ:

Պարգեւ արքեպիսկոպոսի խօսքն ու կերպարը այդ երեկոյ կրկին յիշեցուցին, թէ ազգերը չեն ապրիր միայն հողերով ու սահմաններով. ազգերը կ'ապրին իրենց հաւատքով, յիշողութեամբ եւ այն մարդոցմով, որոնք ամենէն դժուար օրերուն կը դառնան ժողովուրդի հոգեւոր ղեկավարներ: Ան այն սերունդի ձայնն է, որ չընկրկեցաւ, չլռեց եւ չյանձնուեցաւ նոյնիսկ ամենէն դժուար փորձութիւններուն դիմաց:

«Չտալ խաւարին վերջին խօսքը» խորագիրը այդ երեկոյ այլեւս միայն գիրքի անուն մը չէր: Ան դարձաւ պատգամ՝ ուղղուած ամբողջ հայ ժողովուրդին: Պատգամ մը՝ երբեք չյանձնուելու յուսահատութեան, երբեք չմոռնալու մեր հերոսները, մեր Եկեղեցին, մեր հայրենիքը եւ մեր ազգային արժանապատուութիւնը:

Քանի դեռ հայ ժողովուրդին մէջ կ'ապրին նման հոգեւոր առաջնորդներ, քանի դեռ հայ երիտասարդը կը լսէ իր պատմութեան ձայնը, եւ քանի դեռ մեր Եկեղեցին կը շարունակէ մնալ ազգային ոգիի ամբողջ, ոչ մէկ խաւար կրնայ ունենալ վերջին խօսքը: Ան միշտ պիտի պատկանի հայ ժողովուրդի հաւատքին, անոր անկուր պայքարին եւ յարութեան անկոտրում կամքին:

ԵՐԱՆՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՂՈԹԸ

Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 7-ին, Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Մեսրոպ Եպս. Պարսամեան Սուրբ Վարդան Մայր Տաճարի Վերանորոգութեան Ծրագրին նուիրուած երախտագիտութեան, խորհրդածութեան եւ աղօթքի յատուկ երեկոյի մը ընթացքին հիւրընկալեց ծրագրի աջակիցներն ու ապագայ բարերարները: Հաւաքը առիթ հանդիսացաւ մեծարելու անոնք, որոնց առատաձեռնութեան շնորհիւ Մայր Տաճարի վերանորոգումը իրականութիւն կը դառնայ, միաժամանակ ոգեշնչելով նոր աջակիցներ՝ միանալու այս պատմական նախաձեռնութեան:

Ընդունելութեան ընթացքին Հանգանակութեան Յանձնախումբի անդամներ Մելանի Տատուրեան եւ Լորի Օնանեան իրենց սրտագին երախտագիտութիւնը յայտնեցին բարերարներուն՝ ընդգծելով, որ վերանորոգութեան այս մեծածաւալ ծրագիրը կարելի պիտի չըլլար իրականացնել առանց անոնց առատաձեռնութեան եւ նուիրումի:

Մեսրոպ Սրբազան եւս իր երախտագիտութիւնը յայտնեց՝ անդրադառնալով այն խոր յուզումներուն եւ յիշատակներուն, զորս ապրած էր Մայր Տաճարի նոր խաչի օծման պահուն: Նիւ Եօրք քաղաքի սրտին մէջ վեր խոյացող այդ խաչը հաւատքի եւ վերանորոգութեան հօգի խորհրդանշիչ մըն է:

Երեկոն շարունակուեցաւ Մայր Տաճարէն ներս՝ մոմավառ հաւաքով մը, որու ընթացքին Վերանորոգութեան Յանձնախումբի անդամ Հայկ Պուչաքճեան ներկայացուց շինարարական աշխատանքներուն զանազան հանգրուանները եւ Մայր Տաճարի ապագային վերաբերող տեսլականը: 36 միլիոն տոլար արժող վերանորոգութեան ծրագիրը ամբողջութեամբ իրականացնելու համար կը մնայ հանգանակել ընդամենը 4.3 միլիոն տոլար:

Հաւաքը եզրափակուեցաւ Մեսրոպ Սրբազանի առաջնորդութեամբ կատարուած յատուկ աղօթքով եւ մոմավառութեան արարողութեամբ՝ օրհնութիւն հայցելով բարերարներուն եւ աղօթք բարձրացնելով Մայր Տաճարի վերանորոգման աշխատանքներուն շարունակութեան համար:

Իր աջակիցներու հաւատքին եւ առատաձեռնութեան շնորհիւ Սուրբ Վարդան Մայր Տաճարը կը վերանորոգուի ոչ միայն այսօրուան համար, այլեւ որպէս մնայուն հոգեւոր տուն՝ գալիք սերունդներուն համար:

Հոկտեմբեր 10, 2026

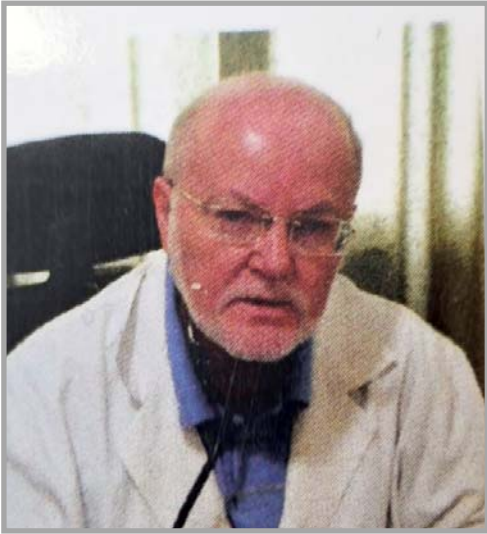
ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՐՈՅ ՅԵՆՔՈՎ «ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԻ ԱՆԳՂԵՐԸ» ՎԵՊԸ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ» ին

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԻՍԿԱՀԱՏԵԱՆ

Տոքթ. Փաուլօ Գազազեան իր հեղինակած ֆրանսերեն «Խսթանպուլի Անգղերը» («Les Vautours d'Istanbul» -Editions Saer Almashrek, Beirut, 2016, 620 pages) (Սաար Էլմաշրիք հրատ. Պէյրութ, 2016, 620 էջ) խորագրեալ վեպով կը ներկայացնէ հայուհիի մը սիրոյ պատմութիւնը Առաջին Աշխարհամարտի դէպքերու պատումին մէջ, թուրք ու գերմանացի կարգ մը զինուորականներու եւ քաղաքական մարդոց կեցուածքներուն առընթեր Հայկական Դատին, Հայ Ազգին եւ Հայոց Յեղասպանութեան նկատմամբ:

Գերմանացի գնդապետ Հանս Կրիքեր կը բացայայտէ Միջին Արեւելքը Գերմանիոյ եւ Օսմանեան Պետութեան միջեւ ռազմական դաշինքի գոյութեան իրականութեան յոյսին տակ: Կարինէ Ահարոնեան երիտասարդ եւ գեղեցիկ հայուհին, իր քոյրերուն հետ ամուսնութեան կը պատրաստուէին: Սակայն Առաջին Համաշխարհային պատերազմի բռնկումը կը փոխէ անոնց կեանքը՝ միաւորելով զանոնք եւ ստեղծելով սիրոյ պատմութիւն մը, պատերազմի, կոտորածներու եւ ողբերգութիւններու յետսապաստառին վրայ: Այս պատմութեան ընդմէջէն հեղինակը կը փոխանցէ հայ ժողովուրդի պատգամն ու ապագայի յոյսերը: Անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկական արխիւներուն մանրակրկիտ հետազոտութիւններու միջոցով ան կը նկարագրէ Հայոց Յեղասպանութեան փուլերը, որ մէկ դար ետք տակաւին կը մնայ անպատիժ:

Կարինէն եւ երկու քոյրերը դուստրերն են Եղեւսիոյ մէջ առեւտրական գործունէութիւն ունեցող Յակոբ Ահարոնեանի, որոնք բարեկեցիկ կեանք մը կ'ապրին այդ քաղաքին մէջ: Անոնք կը մասնակցին քաղաքին հայկական եկեղեցական ու ընկերային կեանքին: Այստեղ չենք անդրադառնար սիրոյ պատմութեան, այլ կը կեդրոնանանք վէպին մէջ նշուած հայ ազգի արժանիքներուն եւ Հայոց Յեղասպանութեան վերաբերեալ օտարներու կարծիքներուն, մանաւանդ գերմանացի գնդապետ Կրիքերի:

Թուրք նաւաւար ֆուատ Հազան Կրիքերն ու Վասսալը կը բերէ Կ. Պոլիս, ուրկէ ձիերով անոնք կ'այցեւնէ թրքական զինուորական կառոյցները՝ գորանոցներն ու մարզումի վայրերը: Անոնք նախ կը մեկնին Անատոլիո՝ Մեծ Հայք եւ ապա ինքնին Սիս, ուր հիւրը կ'ըլլան հայ քահանայի մը:

Միսի մէջ Կրիքեր հայ քահանայ Տէր Մովսէսի հետ գրոյցի ընթացքին կ'ըսէ թէ ցնցուած է այն ինչ որ լսած էր հայոց կրած տառապանքներուն մասին: «Հայոց դէմ բռնաբարութիւնները, առեւանգումները, բռնագաղթերը սովորական դարձած էին սուլթանին լուծին տակ: Միսիոնարները, հիւսաւորներն ու դեսպանները ամէն տարի նոր միջադէպերու մասին կը հաղորդէին: Այս ամէնը դժբախտաբար թուրքերը այնպէս կը տարածեն լուրերը, թէ անապատներու մէջ պատահեր են, այնպիսի ոյժերու հաշտ աչքերուն առջեւ, ինչպէս Ֆրանսայի, Ռուսիոյ, Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ, որոնք զբաղած են պատերազմի մէջ իրենց սեփական շահերով» (էջ 29): Այդ իրավիճակին մէջ ոչ մէկ արգելք կար գրուցելու Օսմանեան Պետութեան սովորական քաղաքացիներու հետ: Ուստի, գնդապետ Կրիքեր կը գրուցէր հայերու հետ համագործակցող ըլլալով որ միայն անմիջական գրոյցը պիտի լուսաւորէր զինք եւ բաւարարէր իր հետաքրքրութիւնը:

Փաուլօ Գազազեան թուրքերու կեղծ վարմունքին մասին հետեւեալը կ'ըսէ. «Թուրքերը միշտ բարի ու քաղաքավար, բարեհամբոյր կերպով կ'ընդունէին օտար հիւրերը» (էջ 31):

Կրիքեր երբ իրեն օգնական հարիւրապետ Իւլիիս Վասալի հետ Մերսինի նաւահանգիստը կ'այցելէ, հարց կու տայ թուրք նաւաւար Հազանի թէ թուրքերը ինչպէս կրնան պաշտպանել այդ նաւահանգիստը, եթէ անգլիական ռազմաւանդներու յարձակումին ենթարկուի: Աւելի գործնական քայլով՝ Կրիքեր նոյն հարցումը կը հարցնէ Գերմանիոյ հիւսաւորասիւն՝ երբ հիւսաւորստանին մէջ անոնք կը գրուցէին: Կրիքեր ոչ մէկէն պատշաճ պատասխան կը ստանայ: Ապա խօսակցութիւնը կը կեդրոնանայ քաղաքին փոքրամասնութիւններու ապահովութեան վրայ, որոնք մասին հիւսաւորսը կ'ըսէ. «Կուգի ըսել ճշմարտութիւնը թէ ինչ կը կատարուի փոքրամասնութիւններուն հետ, այսինքն՝ յոյներու, հայերու, ալճերիացիներու, պուլկարներու եւ արաբներու: Յստակ է որ Կիլիկիոյ եւ Անատոլիոյ մէջ, սովորական դարձած է որ հայերը կ'ըլլան զոհերը...» (շեշտադրումը մեր կողմէ, - Յ.Բ.): Կրիքեր կ'ըսէ թէ հարցը այդպէս է, որովհետեւ հայերը անգլիացիներու հետ կը գործակցին: Գերմանիոյ հիւսաւորսը համաձայն չի գտնուիր եւ կը հակադդէ. «Ամենեւին, անոնք շատ գործունէայ մարդիկ են ընդհանուր առմամբ, ունին բարգաւաճ առեւտուրի գործարքներ: Բան մը որ թուրքերու չար նախանձը զրգռած է: Հայերը թրքական տիրապետութեան տակ ճնշուած ըլլալով, քիչ մը ինքնավարութիւն խնդրած են ինչպէս նաեւ ազատութիւն: Մի՛ մոռնաք որ անոնք քրիստոնեաներ են» (էջ 46):

Կրիքեր եւ Վասալ շարունակական ժողովներ կը գումարէին թուրք եւ գերմանացի պատասխանատուներու հետ, ի պատրաստութիւն իրենց Պերլին դրկելիք գեկոյցին, որ պիտի ընդգրկէր իրենց տեսածներու, լսածներու եւ սպասելիքներու արդիւնքները ռազմական ճակատներու վերաբերեալ: Անոնք կը քննէին նաեւ ներքին անկայունութեան պարագաները, որոնք կը ծագէին ապստամբ հայկական նահանգներու իրավիճակէն: Հոս տեղին է յիշել Վանի հայոց ապստամբութիւնը, Շապին Գարահիսարի Հերոսամարտը, Եղեւսիոյ հերոսամարտը, Մոխրաբերդի Դիմադրութիւնը եւ այլ վայրերու փոքր ապստամբութիւնները:

Կարինի մէջ Գերմանիոյ հիւսաւորս Շեռպըրը Ռիխթըր մտահոգիչ հեռագիր մը կը դրկէ Կ. Պոլսոյ գերմանական դեսպանատուն: «Հայերու նկատմամբ վատ վերաբերմունք կը դրսեւորուի եւ անոնց քաղաքական պաշար-

ւած են թուրք ոստիկաններով» կ'ըսէ հեռագիրը: Ռիխթըր կ'աւելցնէ. «Օսմանեան Պետութեան պաշտպանութեան նախարարութեան յայտարարութիւնը պայթումի ազդեցութիւն ունեցաւ: Հրամանով մը ան հայ զինուորներն ու ոստիկանները կը զրկէր զէնք կրելու իրաւունքէն: Թուրքերը հայ զինուորները ճանապարհաշինութեան կամ այլ երկրորդական յանձնարարութիւններ կատարելու կը դրկեն: Հայ համայնքը եւ եկեղեցին վրդոված էին այս որոշումին պատճառով, որովհետեւ հայ երիտասարդները պետութեան երդում տրւած էին օսմանեան հայրենիքին հանդէպ իրենց քաղաքացիական պարտքը կատարելու» (էջ 403):

Հայ զինուորները զէնք կրելու իրաւունքէն զրկելու հրամանը մէկ նպատակ կը հետապնդէր՝ թուրքերը հայ զինուորներուն կը հրամայէին խրամներ փորել ճակատներու վրայ ու երբ այդ արարքը վերջ կը գտնէր, թուրք սպաները հրաման կու տային հայ զինուորները կրակոցներով սպաննել եւ իրենց փորած փոսերուն մէջ քաղելով ծածկել: Վատահաբար օտարներն ու մասնատրաբար գերմանացիները այս երեւոյթին ակնատես եղան, սակայն...

Գերմանական զինուորական պատմութիւնները՝ Հանս Կրիքեր, Իւլիիս Վասալ եւ Ֆուատ Հազան իրար միջեւ կը գրուցեն հայ բռնագաղթումներու հարցին մասին, երբ անոնք դէպի Խարբերդ իրենց ճամբուն վրայ կը հանդիպին հայ բռնագաղթումներու կարաւանի մը: Թրքագի Հազան կ'ըսէ. «Կուգի ձեզի խօսիլ հայերու մասին, որոնց գրեթէ ամէն օր կը հանդիպինք: Գիտեմ որ, ինչ որ դուք ալ կը տեսնէք, զգուշի է: Բնաւ չեմ հասկընար եւ չեմ կրնար արդարացնել կառավարութեան ըրածը: Սկիզբը այդ պարզապէս բնակչութեան տեղափոխութիւն էր, ենթադրաբար՝ որպէս նախագոյշական միջոց, քանի որ հայերը լաւ յարաբերութիւններու մէջ էին ռուսերուն հետ: Բայց իմա կը տեսնեմ որ ամէն ինչ ողբերգական շրջադարձ ստացած է: Այս աւելի կը մնանի կոտորածի, եւ ռազմական գործողութիւն է: Ես շատ կ'ամչնամ եւ չեմ գիտեր թէ ի՞նչ կը կատարուի: Հաւատացէք որ ես որեւէ բանէ տեղեակ չեմ» (էջ 489-490):

Կրիքեր հետեւեալը կը պատասխանէ. «Ձիս ամենէն աւելի տանջողը հայ զինուորներու կոտորածն է: Այս մեզի համար անտանելի էր, քանի որ անոնք օսմանեան բանակի համագգեստ կը կրէին: Անոնք հայ ազգի երիտասարդներ են, որ արձագանգած էին կառավարութեան կոչին՝ պաշտպանելու իրենց երկրին սահմաններն ու Օսմանեան Պետութիւնը: Դուք ձեռք սեփական զինուորներու պաշտպանութեան տակ էք քանի որ կը պատկանիք այլ ցեղի եւ այլ կրօնքի: Այս ամենէն սարսափելի յանցագործութիւնն է, որ կառավարութիւնը կրնայ ընել իր քաղաքացիներուն դէմ: Սա անհասկնալի է, մանաւանդ մեզի՝ եւրոպացիներու: Անտառին մէջ ջարդուած այդ հայ զինուորներու պատկերը երբեք չի ջնջուիր մեր յիշողութենէն: Հապա ի՞նչ պիտի ըսէիք այն կիներուն եւ երեխաներուն մասին, որոնք անապատներուն մէջ առանց սնունդի կը քալեն շարունակ: Անոնք դատապարտուած են մահուան: Իսկապէս այս դաւաճանութիւն է սեփական քաղաքացիներու նկատմամբ: Այս բոլորը մեզի համար անհասկնալի են: Ես նոյնիսկ կ'ամչնամ սպայի այս համագգեստը կրել» (էջ 490):

Գնդապետ Հանս Կրիքեր պատերազմի վերջին ամիսներուն կ'այցելէ Խարբերդ ու գրոյց կ'ունենայ տեղւոյն գերմանացի միսիոնար Հենմանի (այլ աղբիւրներու մէջ կը նշուի Էհման, - Յ.Բ.) հետ: Վերջինս արդէն քսան տարիներէ կը ծառայէր Խարբերդի գերմանական որբանոցին իբրեւ տնօրէն: Ան Կրիքերի կ'ըսէ թէ հայերը բռնագաղթուել առաջ քաղաքին շարժիչ ոյժն էին: Ապա կ'աւելցնէ. «Որովհետեւ, սիրելի՛ գնդապետ, հայկական բռնագաղթերն ու կոտորածները սկսելէ ետք, թրքական իշխանութիւնը այլեւս չէր ուզէր որեւէ դպրոցական գործունէութիւն, կրօնական ծառայութիւններ կամ միսիոնարական առաքելութիւններ: Կուգի երկիրը բոլորովին իսլամացնել: Մենք ստիպուած պիտի ըլլանք հեռանալ: Հայերն են որ ստեղծեցին դպրոցները, հիւանդանոցները եւ դարմանատուները: Այժմ անոնք կը փակեն ամէն բան ու կը հեռանան» (էջ 568):

«Ուրեմն հայոց պատճառաւ կը փակուի ամէն ինչ», կ'ըսէ Կրիքեր: «Անկեղծօրէն ըսելով, աշակերտներուն մեծամասնութիւնը, դպրոցներուն ուսուցիչներու մեծամասնութիւնը, հիւանդանոցներու անձնակազմի մեծամասնութիւնը հայեր էին: Ի հարկէ, կային թուրքեր, բայց անոնք փոքրամասնութիւն կը կազմէին» (էջ 568):

Վերջապարտութեան Կրիքեր եւ Կարինէ կ'ամուսնանան: Այս վաւերագրական վէպը սիրոյ յենքով կը ներկայացնէ Հայոց Յեղասպանութեան ժամանակաշրջանի իրականութիւնը օտարներու կողմէ դիտուած, ներառեալ թուրք զինուորականը, որ հայանպաստ դրական մօտեցումներ կ'ընդգրկէ, որովհետեւ անոնք կը դատապարտեն թրքական բռնութիւնները հայոց նկատմամբ:

Պէյրութ

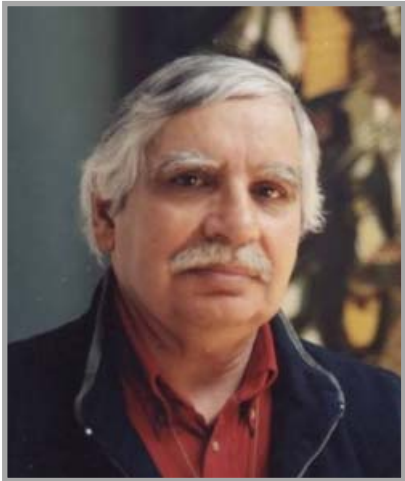
ՄԵԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՄ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

«ՀԱՄԱՏԻ ԽԱՉՈՒՈՂ ԳՈՅՆԵՐԸ»

ՀՀ ժողովրդական նկարիչ Ռոբերտ Էլիբեկեանի ծննդեան 85 ամեակին եւ ստեղծագործական կեանքի 60 ամեակին նուիրուած ցուցահանդէսը բացուեց Մատենադարանում:

Ռոբերտ Էլիբեկեանը XX դարի 2-րդ կեսի հայ «ազգային մոդեռնիզմի» նշանաւոր վարպետներից է: Ծնուել է 1941 թ. Թիֆլիսում, անւանի թատերական գործիչ եւ նկարիչ Վաղարշակ Էլիբեկեանի ընտանիքում: 1960 թուականից հաստատուել է Երեւանում, 1965 թ. աւարտել է Երեւանի պետական գեղարուեստա-թատերական ինստիտուտը եւ սկսել ակտիւօրէն ցուցադրուել Հայաստանում, ԽՍՀՄ հանրապետութիւններում եւ արտերկրում:

1970 թ. ի վեր նկարիչն ունեցել է շուրջ երկու տասնեակ անհատական ցուցահանդէսներ: Նրա արուեստը մշտապէս եղել է արւեստաբանների եւ հաւաքորդների ուշադրութեան կենտրոնում, վայելել ճանաչում միջազգային ասպարէզում: Վարպետի գործերից պահուում են Հայաստանի, Ռուսաստանի, ԱՄՆ, եւրոպական երկրների պատկանելի թանգարաններում եւ պաշտօնական նստավայրերի հաւաքածուներում:

Էլիբեկեանը ասպարէզ եկաւ 1960–1970-ական թթ. ազգային զարթօնքի տարիներին, երբ Մատենադարանը դարձել էր նկարիչներից շատերի «ուխտավայրը»: Խորհրդային աթէիզմի պայմաններում հայ հոգեւոր արուեստը նրանց համար ոգեշնչման ալլընտրանքային աղբիւր էր, ազգային ինքնութեան, գեղարուեստական մտածողութեան եւ հաւատքի վերաբացայայտման խթան:

Հոգեւոր թեման Էլիբեկեանի արուեստում առանցքայինն է: Նա կերտում է խորհրդանշական-միստիկական տարածութիւններ. թատերաբեմը յաճախ կառուցւում է եկեղեցու խորանի կամ կամարի տեսքով, ետնաբեմը՝ հայելային բազմակի անդրադարձումների, իսկ պերսոնաժները յաճախ նման են հրեշտակների, Կառնաւալային փոխակերպումների այս տիրոյթում թատերաբեմն ու եկեղեցական բեմը նոյնանում են որպէս միատերիայի՝ սրբազան ծիսակատարութեան դաշտ: Իսկ կտաւի ներսից ճառագող ներքին լոյսի աղբիւրը ֆիզիկական չէ, այլ ոգեղէն...

Սոյն ցուցահանդէսը առաջին փորձն է արդի արուեստի ստեղծագործութիւնները երկխօսութեան մէջ դնել Մատենադարանի հնագոյն ձեռագրերի նկարազարդումների հետ: Այդ համադրութիւնը բացայայտում է հայկական հոգեւոր-գեղարուեստական մշակոյթի ժառանգորդական կապերը՝ հաստատելով միջնադարի եւ արդիականութեան, ձեռագրի եւ կտաւի, հաւատքի եւ ժամանակակից գեղարուեստական մտածողութեան կենդանի կապը:

Ցուցահանդէսը ներառում է ընտանեկան հաւաքածուից նկարչի 1972-2017 թթ. գեղանկարի, կրաֆիքայի, դէկորատիւ արուեստի ընտրանի:

ՄԵԿՆԱՐԿԵՅ «ՄԱՐՈՅԱՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐ 2026»-ը

Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանում «Ուիլիամ Սարոյեան. Immersive Experience» մուլտիմետիա ցուցադրութեամբ տրուել է «Սարոյեանական օրեր 2026»-ի մեկնարկը:

Տասը պատուիաններից իւրաքանչիւրը բացում է դէպի Սարոյեանի մէկ ստեղծագործութիւն, որը վիզուալիզացուել է արհեստական բանականութեան միջոցով: Առաջին անգամ ստեղծուել է հնարաւորութիւն յայտնուել Ուիլիամ Սարոյեանի աշխատասենեակում, որի իւրօրինակ պատուիաններից նրա գրական աշխարհի տեսարաններն են բացում:

Իննօրեայ միջոցառումների շարքը հանդիսատեսին կը ներկայացնի հայամերիկացի նշանաւոր գրող Ուիլիամ Սարոյեանի կեանքին ու ստեղծագործական ազդեցութեանը վերաբերող հազուագիւտ աշխատանքներ եւ նոր դիտանկիւններ՝ գրողի ստեղծագործական աշխարհը բացայայտելով արձակի, թատրոնի, կինոյի եւ արուեստի միջոցով: Միջոցառումների շարքում ընդ-

ՋՐԱՅԻՆ ՄԱՐԱԹՈՆՈՒՄ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՌԵԿՈՐԴ՝ ԼՈՂՈՐԴ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

Ջրային մարաթոնը մեկնարկել է երեկոյեան՝ Ծովակ գիւղի ափից, եւ տեւել աւելի քան 34 ժամ: Իսկ առաւօտեան ժամը 6:00-ին, տնտեսագէտ, լողորդ երկրորդ անգամ նուաճեց Գեղամայ գեղեցկուի ալիքները սահմանելով պատմական ռեկորդ եւ բարեյաջող հասել է Ծովագիւղի «Փիրուզ» լողափ՝ արարտելով լողանցումը:

Լողորդ Յովհաննէս Գաբրիէլեանը լողալով յաղթահարել է Սեւանայ լճի 74 քմ. երկարութեամբ հատուածը:

ՄԱՐԻԵՏԱ ՄԱԿԱՐԵԱՆ
Երեւան

Գիրքի ներկայացում

«Ի՞ՆՉ ԸՆԵԼ ՈՐՊԵՍՋԻ ԶԿՐԿՆՈՒՄ ԱՆՅԵԱԼԻ ՍԽԱԼՆԵՐԸ»

Հատուածներ՝ գլխավոր բանախօս Ռուբեն Աւշարեանի ելույթին

Յարութ Տէր Դաւիթեանին ծանօթացած եմ աւելի քան յիսուն տարի առաջ, երբ տակաւին պատանի էի եւ նոր մէջտեղ կու գայինք որպէս մատողաշ երիտասարդներ, որոնք լիբանանեան քաղաքացիական պատերազմի սկսնական ժամանակաշրջանին, սփորտի նուիրում էին աւելի բարենպաստ եւ ապահով մնալու համար, երկիրը հիւծող տակնուվրայութիւններէն: Յարութը արդէն երիտասարդ մըն էր եւ ֆութպոլ կը խաղար Պէյրութի ՀՄՄ-ի «Տալուորիկ» երկրորդական խումբէն, իսկ ես՝ 12 կամ 13 տարեկան պատանի մը:

1975-ին սկսած Լիբանանի ներքին պատերազմը արմատախիլ ըրաւ լիբանանահայութիւնը իր ծննդավայրէն: Յարութը գործ գտնելով մեկնեցաւ Խուսար, Սէուտական Արաբիա, ու ես տարիներ ետք, գաղթեցի Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ:

Տասնամեակէ մը աւելի ետք, մեր անմիջական կապերը վերահաստատուեցան, երբ Յարութ հաստատուեցաւ Լոս Անճելըս, 1989 թուականին:

Այս վերջին 35 տարիներու ընթացքին, մօտէն բարեկամութիւն հաստատեցինք ի՞ր եւ իր տիկնոջ՝ Ռոզիկին հետ, ըլլայ ան ազգային-հասարակական, թէ միութենական կամ ընկերային շրջանակներէն ներս, եւ մօտիկէն եւ յարատեւաբար հետեւեցանք Յարութի ստորագրութիւնը կրող յօդուածներուն,

որոնք լոյս կը տեսնէին լուսանճելրահայ գաղութին մէջ հրատարակուող ՄԴՀԿ-ի Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջանի Վարիչ Մարմնոյ պաշտօնական օրկան՝ «Մասիս» շաբաթաբերքին մէջ:

Եւ ահա, 2025-ին Լոս Անճելըսի մէջ լոյս կ'ընծայուի, հանրաժանօք ազգային, մտաւորական, յանդուգն եւ գրիչը միշտ դալար հասարակական գործիչ, Յարութ Տէր Դաւիթեանի առաջին գիրքը՝ «Ի՞նչ ընել որպէսզի չլրկնուին անցեալի սխալները» խորագրով:

Յարութ Տէր Դաւիթեանի նոր գիրքը իր հեղինակած աւելի քան 300 յօդուածներէն ընտրանի մըն է: Ճշգրիտ ըլլալու համար՝ 85 յօդուածներու հաւաքանին է, որոնք գրուած են 1991-էն մինչեւ 2025 տարիներու ընթացքին «Մասիս» շաբաթաբերքին մէջ: Յիշեալ գրութիւնները ակնթիւներ են, ուղեգրութիւններ են, ընդհանրապէս հեղինակին վերաբերող տպաւորութիւններ են, քաղաքական մեկնաբանութիւններ են, եւ կամ ազգային միասնականութեան կոչի հրաւերներ են: Գիրք մըն է, որուն մէջ լուսարձակի տակ առնուած են համազգային ընդհանրական մտահոգութիւններ, շեշտը դնելով ազգապահպանման եւ ազգասիրութեան վրայ, միշտ յիշելով մեր անցեալն ու անկէ առնուելիք դասերը:

«Ի՞նչ ընել որպէսզի չլրկնուին անցեալի սխալները» խորագրով այս գիրքը կը բաղկանայ 456 էջերէ. Յարութ Տէր Դաւիթեան ձօնած է զայն իր ծնողաց յիշատակին՝ Գեորգ եւ Մարի Տէր Դաւիթեաններու: Ինչպէս նաեւ ան ձօնած է իր տիկնոջ՝ Ռոզին Մինակոսեան-Տէր Դաւիթեանին, գաւակներուն՝ Ռազմիկ եւ Աղբիւն Տէր Դաւիթեաններուն, եւ Մասիս եւ Արագ Թորոսեաններուն: Մասնաւորաբար, Յարութ ձօնած է այս գիրքը իրեն հպարտութիւն պարգեւող թոռնիկներուն՝ Վանին, Արեւին, Էլիէին, Շահանին, Նունէին եւ մի քանի օր առաջ ծնած՝ Նայիրիին:

Երեսունչորս տարիներու վրայ երկարող Յարութ Տէր Դաւիթեանի ստորագրած 85 յօդուածները ներգրաւուած են, մէկբերուած են եւ համադրուած են սոյն գիրքին մէջ որոշակի հմտութեամբ եւ բժախնդիր խմբագրութեամբ Հրաչ Մեփերճեանի:

Գիրքին կողքի նկարը, ներքին ձեւաւորումն ու էջադրումը՝ Սեդա Խոտանեանին է, իսկ գրաշարութիւնը՝ Լիւսի Տօքօմճեանին: Մայքլ Նահապետն ալ ունի մեծ արհեստավարժական ներդրում՝ սոյն գիրքին հրատարակման մէջ:

«Ի՞նչ ընել որպէսզի չլրկնուին անցեալի սխալները» հատորը, սփիւռքահայ եւ հայրենիքի իրականութենէն քաղուած արձանագրութիւններ են՝ Յարութ Տէր-Դաւիթեանի արգասիքէն բխած անհատական, ազգային, հասարակական, գաղափարական, մարդասիրական, բարոյական ու պատմագիտական նիւթերով:

Հակառակ անոր որ գիրքին խմբագիրը յարմար չէ գտած նիւթերու կամ թեմաներու բաժնետու յօդուածները, յարմար եւ մատչելի գտնելով, որ ընթերցողը ժամանակագրական հերթականութեամբ կարողանայ հետեւիլ Տէր Դաւիթեանի յօդուածներուն ու ժամանակակից վերլուծումներուն, սակայն եւ այնպէս, կարելի է Յարութ Տէր Դաւիթեանի 85 յօդուածները բաժնել հիմնական մի քանի նիւթերու կամ թեմաներու.

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահական ընտրութիւններ Դարաբաղեան հարց
Անկախութիւն թէ իշխանութիւն
Հոկտեմբեր 1999-ն ու անոր հետեւանքները
Դէմքեր ու դէպքեր
Հայաստան եւ ուրիշ երկիրներ
2018-ի Թաւշեայ Յեղափոխութիւնն ու անոր հետքերը
Ընտանիք
Եւ Յարութի հանրային ճառերը
Ինչ ալ ըլլան նիւթերը, Յարութ Տէր Դաւիթեան միշտ ապաւինած է իր հա-

մալսարանական կրթութեան, եւ յանդգնօրէն արտայայտած է իր մտքերը, սխալին սխալ ըսելով, ճիշդին ալ՝ ճիշդ, միշտ ապաւինելով պատմութենէն քաղուած դասերուն: Չարմանալի չէ բնաւ իր մէկ խոստովանութիւնը, թէ ան մեծապէս ազդուած է եւ մասնաւորապէս առաջնորդուած է գրեթէ իր բոլոր գրութիւններուն մէջ, հրապարակագիր, լրագրող, եւ Իսթանպուլի համալսարանի դասախօս՝ Տիրան Քէլէկեանէն, որ նահատակուած է 1915-ին: Յարութ մասնաւորապէս կը հետեւի Քէլէկեանի այն խօսքին, որ կ'ըսէ. «Երեկը վերլուծէ, վաղը գուշակէ, սակայն այսօր գրէ»:

Առաջին իսկ յօդուածը, որ լոյս տեսած է Հոկտեմբեր 1991-ին, կը կրէ «Որպէսզի չլրկնուին անցեալի սխալները» խորագիրը, ուր Յարութ կ'անդրադառնայ հայկական քաղաքական տարբեր հակասական եւ անհամերաշխ մտածելակերպերու մասին, Սովետական Միութեան փլուզումէն եւ Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակումէն ետք: Տէր Դաւիթեան զգաստութեան կը հրաւիրէ ազգային-քաղաքական ղեկավարները եւ կը զգուշացնէ զանոնք, թէ նման անբարոյ ընթացք մը նորանոր դժբախտութիւններու դուռ կը բանայ, եւ առ այդ, պէտք է որ վերջ տրուէր ազգակործան ընթացքներու, որպէսզի չլրկնուին անցեալի սխալները:

Հատուածական մտածողութիւնը միշտ նեղութիւն պատճառած է Յարութին: Ան յորդորած է իր գրութիւններուն մէջ, թէ ազգային գիտակցութիւնը կը մղէ մեզ որ մտածենք նախ որպէս հայեր եւ ապա մէկ մասնիկը հայ ժողովուրդի, որպէսզի չլրկնուին անցեալի մեր սխալները:

Ան յօդուածի մը մէջ կը յիշէ Հայաստանի Առաջին Հանրապետութեան օրինակը, իշխանութեան գալուն առաջին իսկ օրէն, կըսէ Յարութ, Արեւելահայ հատուածը բաղկացնող կուսակցութիւնները չկրցան իրարու մէջ համաձայնիլ: Ասոր վրայ բարդացաւ Արեւելահայ-Արեւմտահայ հակամարտութիւնը, երբ աշխարհին ներկայացաւ հայ ժողովուրդը երկու տարբեր պատուիրակութիւններով, ձգելով ժխտական տպաւորութիւն միջազգային հանրային եւ քաղաքական կարծիքին վրայ:

Տէր Դաւիթեան կ'այսպէսն այդ օրերու ղեկավարները որպէս քաղաքական հասունութիւն չունեցող մարդիկ, եւ այդ երեւոյթը կը կապէ ժամանակակից այս օրերուն, առաջարկելով որ դասեր պէտք է քաղել Առաջին Հանրապետութենէն եւ ապա գործադրութեան դնել զանոնք, որպէսզի չլրկնուին անցեալի սխալները:

Ինչ կը վերաբերի Հոկտեմբեր 1999-ի սահմնկեցուցիչ միջադէպին, ուր զոհ գնաց հայ ժողովուրդի գլխատր քաղաքական աւագանին, Տէր Դաւիթեան ինչունէրու շարան մը կը հիւծէ իր յօդուածին մէջ: Ինչո՞ւ այս խելագար անիմաստ արարքը: Ինչո՞ւ այսպիսի ոճրային մտայնութիւն: Ինչո՞ւ համար հայու ձեռամբ հայու արիւն կը թափի:

Ինչո՞ւ համար կը կրկնուին անցեալի սխալները, հարց կու տայ Տէր Դաւիթեան: Ան կը փորձէ պատասխանել ինչունէրուն, մեկնաբանելով որ երբ հաւաքակցութիւն մը աւելի հակուած է հաւատալու ըսի ըսաւներուն, քան թէ առարկայական տուեալներու, եւ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը ցոյց կու տայ, կը գրէ Յարութը, թէ միշտ ազգն է եղած տուժողը իր ամբողջութեան մէջ:

ՏԱՐԱԲԱՆՏ ՎԱՀՐԱՄ ԱՊՏԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 50-ԱՄԵԱԿԸ

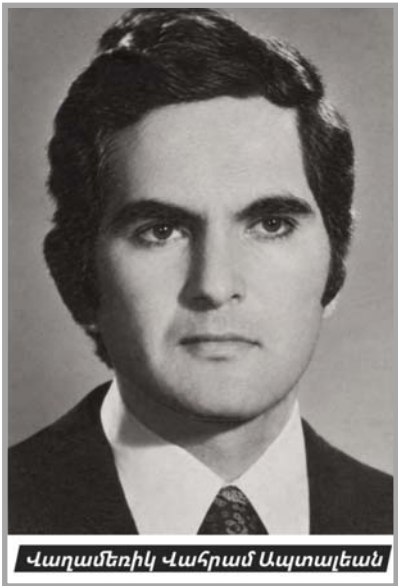
(Երկու «Յուշարձան»-ներ՝ արկածահար ու վաղամեռիկ տղու մը յիշատակին)

Յատուկ «ՊՆՅՔԱՐ»-ին

Այս տարի մահուան 50-ամեակն է լիբանանահայ երիտասարդ հայորդիի մը՝ Վահրամ Ապտալեանին:

Քիչ մը դժուար է ակնկալել, որ իմ ընթերցողները ճանչցած ըլլան Վահրամ Ապտալեանը կամ լսած ըլլան անոր մասին...: 50 տարին անջրպետ մըն է, որ կրնայ դիւրաւ մքազնել մարդոց յիշողութիւնը ու հոնկէ ջնջել մօտիկ անցեալի պատմութեան ինչ-ինչ դրուագներ, էջեր, մանաւանդ եթէ օրին հարկ եղած հետաքրքրութիւնը չէ ցուցաբերուած սա կամ նա անցուղարձին, սա կամ նա եղելութեան նկատմամբ: Իսկ նորահաս սերունդներուն համար 50 տարին արդէն «հեռատւ»-ի անցեալ» է՝ մշուշներու ետին կորած...: Ուստի, շատ-շատեր հարց պիտի տան ինծի:

-- Ո՞վ է Վահրամ Ապտալեան:

տարիքին (68 տարեկան էր այն ատեն եւ իր կողակիցն ալ կորսնցուցած էր 1955-ին)՝ դաժան փորձառութիւնը պիտի ապրէր իր դեռատի որդին իր իսկ ձեռքերով հողին յանձնելու...: Բանաստեղծին զգայուն սիրտը պիտի վիրաւորուէր, խոցոտուէր անդարձանելիօրէն...:

Տարաբախտ երիտասարդին արկածահար այս մահը, սակայն, իր հարազատներուն բաժին հանած այնքա՛ն արցունքներէ, վիշտերէ, հոգեկան ու մտային երկարատեւ տագնապանքներէ ետք, մեր քերթողութեան ու գրական աշխարհին պիտի շահեցնէր երկու իրագործում, երկու իւրայատուկ «յուշակոթող»:

ա) Որդեկորոյս հօր կողմէ գրի առնուած ընդարձակ պոէմ-եղերերգութիւն մը:

բ) Արկածահար երիտասարդին անունն ու յիշատակը յաւերժացնող մշակութային հիմնադրամ մը:

Պիտի ուզէի արտայայտուիլ ասոնց մասին:

«ՅՈՒՇԱՐԶԱՆ ՎԱՀՐԱՄԻՍ» (Պէյրութ, 1977)

Այսպէ՛ս կոչեց Վահէ-Վահեան իր այն տխրաբախտ քերթողագիրքը, զոր գրի առաւ շիբ առ շիբ, երկա՛ր ամիսներու վրայ, պատմելու համար զինք խարանող ու ճենճերող մեծ ցաւը՝ զակին կորուստին դիմաց: Գիրքին վերջին էջերուն վրայ ան ուրուագծած է տարաբախտ Վահրամին դիմագծութիւնն ու արժանիքները: Հոնկէ կ'իմանանք, որ Վահրամ ծնած էր Նիկոսիա (Կիպրոս), 1944-ին (Վահէ-Վահեան 1935-1946 կը պաշտօնավարէր Մելգոնեան Կրթ. Հաստատութեան մէջ): Մանկուց ներամփոփ էր, սակաւախօս եւ զգայուն: Պէյրութի մէջ յաճախեց Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Յովակիմեան-Մանուկեան վարժարանը, այնուհետեւ Խորհ. Հայաստան մեկնելով՝ վկայուեցաւ Երեւանի Բազմարուեստից Հիմնարկի ելեկտրամեքենագիտական ճիւղէն: 1972-ին պաշտօնի կոչուեցաւ Ապու Տապի՝ կառուցողական գործերու յանձնակատար մեծ ընկերութեան մը մօտ: Շատ շուտով վստահութիւն ներշնչեց ընկերութեան ղեկավար շրջանակին, արագօրէն կատարելագործեց իր գիտելիքներն ու հմտութիւնը եւ իբրեւ ձեռնհաս ճարտարագէտ՝ քերուեցաւ կարեւոր ու պատասխանատու դիրքի:

Գործի աշխարհին մէջ արձանագրուած այս յաջողութիւններուն պտուղները դեռ չէր վայելած իսկ՝ երբ պատահեցաւ չարաբաստիկ ու մահաբեր արկածը: 28 Մարտ 1976-ի գիշերը, երբ Վահրամ կը վերադառնար անգլիացի բարեկամի մը տրուած այցելութենէ, զոհ գնաց ինքնաշարժի արկածի մը...:

Երկինքը փուլ եկաւ Վահէ-Վահեանի գլխուն...:

Բանաստեղծը, որ այդ օրերուն Ամերիկա կը գտնուէր ազգային առաքելութեամբ մը, անյայտաղ թռիչք առաւ դէպի Ապու Տապի ու այնտեղ հողին յանձնեց իւր Վահրամին անշունչ մարմինը...:

Ջաւակ կորսնցնելու ծանր վիշտին տակ կքած (յիշել՝ մեր գրականութենէն Սրբուհի Տիսարը, վիպագիր Օճերնցը, բանասէր տոքթ. Վահրամ Թորգոմեանը, հայրենի արձակագիր Վահան Գրիգորեանը, որոնք, մեմնապէս, զուակ կորսնցնելու ցաւը ապրած են)՝ Վահէ-Վահեան անձնատուր եղաւ խռովայոյզ ապրումներու, զորս թողքին յանձնեց քիչ-քիչ, չափածոյ տողերով, Լիբանան վերադառնալէ ետք: Առանց երբեք հաշտուելու ճակատագրին դարբնած այս դաժն իրականութեան հետ՝ Վահեան կրցաւ լա՛յն շունչով մը ժօտել շարքը խռովքի, ընդվզումի ու ողբի խառնուրդ իր քերթումներուն, որոնք օղակ առ օղակ միահիւստելով իրարու՝ վերածուեցան 150 էջերու վրայ երկարող պոէմի մը: Եզակի՛ երեսոյք մը՝ հայ բանաստեղծութեան մէջ:

Գրադարանիս մէջ ունի այդ գիրքը՝ «Յուշարձան Վահրամիս»-ը:

Մութ սրճագոյն կողքով ու դեղնորակ էջերով իւրայատուկ մատեան մըն է անիկա: Կսկիծի եւ մորմոքի մատեան մը, ուր 27 իրերայաջորդ գլուխներու տակ Վահէ-Վահեան կը խտացնէ իր հոգեցունց ապրումները, որոնք մասամբ խառնուած են այդ օրերուն ծայր տուած Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմի յարուցած անդոհանքին հետ: Բանաստեղծը նախ անիրական նամակներ կը յղէ Վահրամին.

Թող հազար անո՞յ յշ ըլլայ ապրելու վայելքն ամէնուն...

Բայց երբ դուն չկաս,

Իմ արե՛ն տղաս,

Արեւն է անէ՛ծք, անճրելը՝ արցունք,

Ցերեկը՝ տաժանք, բե՛ռ անկրելի,

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ (sharoyanlevon@gmail.com)

Ու գիշերն ինծի՛ ընկղմում խորերն ալեկոծ ծովի:

Տեղ-տեղ, ան Դուրեանի «Տրտունջ»-ը յիշեցնող ցատումնալից տողերով կը գանգատի Արաբիչէն.

Ա՛հ, եթէ կայ իրօք աստուած մ'այնքան դաժան,

Որ կը հրճուի ետ խելէն յանկարծակի՝

Իր պարզեաւ հմայագեղ մեզի ընծան,

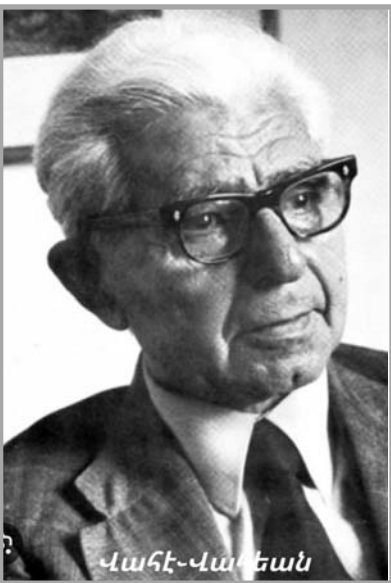
Նգո՛ւք ինծի, եթէ ըմբո՛ւտ հպատակի

Ցասման բոցով չկառե՛մ ես գահն իր կործան:

Ի՛նչ ըսել: «Կրակը իր ինկած տեղը կ'այրէ», յուշած է ժողովրդային առածը:

ՎԱՀՐԱՄ ԱՊՏԱԼԵԱՆ ՄՇԱԿ. ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Վահրամին արկածէն ժամանակ մը անց, ընկերութիւնը (ուր կը պաշտօնավարէր ան) նիւթական կարեւոր յատկացում մը կը կատարէր ողբացեալին սգաւոր ծնողաց: Այդ յատկացումը գումարուելով դրամատան մէջ ողբացեալին աւանդ թողած սեփական հնչուն ունեցուածքին վրայ՝ կը գոյացնէր 50.000 տոլարի գումար մը: Իսկ Վահէ-Վահեան, յաւերժացնելու համար իր սիրելի որդւոյն յիշատակը՝ յարմար կը դատէր այդ գումարով կեանքի կոչել մշակութային հիմնադրամ մը, Հ.Բ.Ը.Միութեան հովանիին ներքեւ: Այս մասին կը տեղեկագրէր ան միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանին:

Եւ ուրեմն, ծնունդ կ'առնէր «Վահրամ Ապտալեան Մշակ. Հիմնադրամ»-ը, որ սկզբնական շրջանին (1978-80) լիբանանահայ քանի մը սաներու հայագիտական ուսումնառութեան սատարելէ ետք՝ առաւելաբար պիտի զգենուր հրատարակչական բնոյթ: Կը կազմուէր զայն ղեկավարող յատուկ յանձնախումբ մը:

Հիմնադրամը, առաջին քանի մը տարիներուն, ցոյց կու տար աշխոյժ գործունէութիւն մը: Հերթաբար կը տպագրուէին հետեւեալ վեց գիրքերը.

1- «Վահան Թէքեան», հեղ.՝ Յակոբ Օշական, Պէյրութ, տպ. Հայ տիպ քոմփիլերաֆ-թեքնոփրէս, 1984, 167 էջ: Գիրքը խմբագրուած

ու ծանօթագրուած է դոկտ. Վաչէ Ղազարեանի կողմէ:

2- «Էջեր արեւմտահայ մտածումէն», հեղ.՝ Մեղա Պարսումեան-Տատոյեան (ծնունդով՝ Հալէպէն, լիբանանահայ արուեստաբան), Պէյրութ, տպ. Հայ տիպ քոմփիլերաֆ-թեքնոփրէս, 1986, 242 էջ:

3- «Գոյապայքար», հեղ.՝ Ենովա Պետեան, Պէյրութ, տպ. Հայ տիպ քոմփիլերաֆ-թեքնոփրէս, 1987, 274 էջ: Հեղինակուին սուրիահայ էր, ուսուցչուին եղած էր Կիպրոսի Մելգոնեան Կրթ. Հաստատութեան մէջ: Մահացաւ 1988-ին:

4- «Պատմութիւն Հալէպի Օթէլ Պարոն»-ի եւ Արմէն Մազումեանի (Պարոն) նամականին», հեղ.՝ Թորոս Թորանեան, Պէյրութ, տպ. Հայ տիպ քոմփիլերաֆ-թեքնոփրէս, 1987, 163 էջ: Հեղինակը հալէպաբնակ հանրաժանօք հրապարակագիր ու գրող էր. մահացաւ Երեւան, 2021-ին:

5- «Արմէնիա, Սուրարտու եւ Մումեր. հնդեւրոպական հայրենիքը եւ հին Միջագետքը», հեղ.՝ Մարտիրոս Գաւութեան, Պէյրութ, տպ. Հայ տիպ քոմփիլերաֆ-թեքնոփրէս, 1988, 272 էջ: Հեղինակը, ասպարեզով՝ ճարտարապետ, ապրած էր Մուսուլ, մահացաւ ի Մոնրէալ, 1988-ին:

6- «Բրիտանիա եւ Հայկական Հարցը 1915-1923», հեղ.՝ Ազգայի Նասիպեան (կիպրահայ կրթական մշակ եւ պատմաբան, 1929-2018), Պէյրութ, տպ. Միփան, 1994, 343 էջ: Այս հմտալից գործը սկզբնապէս (1984-ին) լոյս տեսած էր անգլերէնով:

Հրատարակութիւնները պահ մը դադար կ'առնէին: Վրայ կը հասնէր Վահէ-Վահեանի ալ մահը, Պէյրութ, 1998-ին: Լռութիւնն ու անլութիւնը հետզհետէ կը դառնային մնայուն՝ գրական շրջանակներու մօտ յառաջացնելով այն համոզումը, թէ «Վահրամ Ապտալեան Մշակ. Հիմնադրամ»-ը լուծարուած է ու դադարա՛ծ...: Ի դէպ, Վահէ-Վահեանն ալ, դեռ 1987-ին, այդ մասին սնուցած էր որոշ կասկածներ: Հայկաշէն Ուզունեանին յղուած նամակի մը մէջ գրած էր. «Համոզուած եմ թէ, անցնելէ ետք, այդ Հիմնադրամը պիտի ձուլուի Հ.Բ.Ը.Մ.-ի ընդհանուր դրամագլուխին մէջ, ու Վահրամիս անունը ո՛չ տուող պիտի ըլլայ, ո՛չ խոյ: Կը սխալի՞մ -- թերե՛ւս» (տե՛ս «Բանաստեղծին սիրտը» նամականին, Պէյրութ, 2012, էջ 451):

Եւ սակայն, քսան տարուան անբացատրելի լռութիւնը յանկարծ կը խզուէր: Հիմնադրամը կը վերսկսէր իր հրատարակութիւններուն, նոր շրջանի մը ազդանշանը տալով 2015-ին (հաւանաբար, Վահէ-Վահեանի միւս որդւոյն՝ Յովակ Ապտալեանի,-- այժմ՝ Աստուրալիա,-- խթանումով): Հերթաբար կը տպագրուէին հետեւեալ հատորները.

7- «Վան-Վասպուրականի ազգագրական բնորոշ երգային նմուշներ», հեղ.՝ Պետրոս Ալահայտոյեան, 2015: Հատորը 192 էջ է ու կը պարունակէ յիսունի չափ երգեր ու պարեղանակներ: Հեղինակը, նախկին լիբանանահայ երաժշտագէտ, մահացաւ 2022-ին:

8- «Գրիգոր Նարեկացու Գանձարանը (վերծանութիւն եւ քննութիւն)», հեղ.՝ Հենրիկ Բախչինեան (հայրենի գրականագէտ, բանասէր ու թարգմանիչ), Պէյրութ, Շիրակ հրատարակչատուն, 2016, 376 էջ:

9- «Ազգային Պատմիրականութեան գործունէութիւնը 1915-1916 (վաւերագրեր)», խմբագիր՝ դոկտ. Վաչէ Ղազարեան, Պէյրութ, 2017, 484 էջ:

10- «Արեւմտեան Հայաստանի Պիքիսի նահանգի հայ քնակչութեան թիւը Մեծ Եղեռնի նախօրեակին», հեղ.՝ Ռոբերտ Թաթոյեան (հայրենի գիտաշխատող), Պէյրութ, Շիրակ հրատարակչատուն, 2022, 208 էջ:

11- «Հայ քրիստոնէական ճարտարապետութիւնը եւ նախաքրիստոնէական մշակոյթի ներգործութիւնը», հեղ.՝ Աշոտ Հայկազուն Գրիգորեան, Երեւան, Զանգակ-97 հրատարակչութիւն, 2023, 440 էջ (խմբագիր՝ Մովսէս Նաճարեան):

12- «Միւնեաց աշխարհի բերդերը Թ.-ԺԴ. դարեր», հեղ.՝ ճարտարապետ Արա Չարեան, Երեւան, 2026: Հեղինակը որդին է ճարտարապետ Արմէն Չարեանի ու թոռը՝ գրագէտ Կոստան Չարեանի:

Կը տեսնուի, թէ արկածահար ու տարաբախտ Վահրամ Ապտալեանին յիշատակը դեռ կ'ապրի, դեռ շուրթերու եւ գիրքերու վրայ է անոր անունը՝ իր մահէն 50 տարի ետք ալ...:

Թող հանգիստ մնջեն բանաստեղծ Վահէ-Վահեանն ու իր որդին:

Հալէպ

Յ.Գ.-- «Վահրամ Ապտալեան Մշակ.Հիմնադրամ»-ի գնահատիչ յանձնախումբին հետ կարելի է կապ հաստատել հետեւեալ հասցեով. agbu_vacf@yahoo.com

"ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅՈՒԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ` ՈՐՊԷՍ ՄԵԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵՐԱԺԵՏԱԿԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹ"

Ոչ բոլոր համերգներն են վերածվում մշակութային իրադարձության, ոչ բոլոր երաժշտական երեկոներն են կարողանում դուրս գալ համերգասրահի սահմաններից եւ իրական ազդեցություն ունենալ հասարակության մշակութային կեանքի վրայ: Այդպիսի իրադարձություններն առանձնանում են ոչ միայն կատարողական բարձր մակարդակով, այլև այն ստեղծագործական բովանդակությամբ, պատմական ու գեղարուեստական արժեքով, որոնք դրանք դարձնում են ժամանակի մշակութային յիշողության մաս: Անկասկած, այդպիսին էր սեպտեմբերի 28-ին Արամ Խաչատրեան համերգասրահի մեծ դահլիճում կայացած ՀՀ արուեստի վաստակավոր գործիչ, կոմպոզիտոր, դիրիժոր եւ դաշնակահար Կոնստանտին Պետրոսեանի յոթելեանական համերգը:

Կոմպոզիտորի արուեստն ու բազմամեայ գործունեությունը բազմիցս արժանացել են բարձր գնահատանքի ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ ԱՄՆ-ում: Նրա ստեղծագործական վաստակն արժեւորել է պետական բարձր պարգևներով, իսկ յոթելեանական համերգի օրը, կոմպոզիտորների միության նախագահ Արամ Սաթեանի կողմից նրան նաև շնորհույց Հայաստանի կոմ-

պոզիտորների միության Ոսկե մետալը: Իր ողջոյնի խօսքում կոմպոզիտորի արուեստին եւ գործունեությանը անդրադարձաւ նաև ՀՀ ԳԱԱ Արուեստի ինստիտուտի տնօրէն, երաժշտագէտ Աննա Ասատրեանը՝ դրանք բնութագրելով որպէս մշակութային ուրոյն երեւոյթ: Այս գնահատականները վկայում են ոչ միայն Պետրոսեանի ստեղծագործական վաստակի, այլև հայկական երաժշտական մշակոյթում նրա ունեցած առանձնայատուկ տեղի մասին: Բեմից հնչեց նաև կոմպոզիտորին ուղղուած ողջոյնի խօսքն ու բարձր գնահատականը Հայկական հանրագիտարանի խմբագրութեան կողմից: Համերգը վարեց սիրուած հաղորդավար Կարէն Քոչարեանը:

Յօրելեանական երեկոն միատրել էր Հայաստանի ստեղծագործական եւ կատարողական ներուժը ներկայացնող առաջատար կոլեկտիւների ու մենակատարների: Համերգին մասնակցում էին Հայաստանի պետական կամերային երգչախումբը՝ ՀՀ ժողովրդական արտիստ Ռոբերտ Մլըքեանի ղեկավարութեամբ, Հայաստանի պետական ճազ նուագախումբը՝ Դաւիթ Մելքոնեանի գլխավորութեամբ, Հայաստանի հանրային ռադիօյի «Արեւիկ» մանկապատանեկան անսամբլը՝ Վահէ Հայրապետեանի ղեկավարութեամբ: Նրանց միացել էին Ազգային օփերային թատրոնի մեներգիչներ Սոֆիա Մելքումեանն ու Տիգրան Յակոբեանը, ճազային երգչուհի Աննա Վարդապետեանը, ասքսոֆոնահար Դաւիթ Մելքոնեանը, շեփորահար Դանիէլ Մելքոնեանն ու վիրտուոզ ֆլեյտահարուհի Նելլի Մանուկեանը: Նման կազմը համերգին հաղորդում էր ոչ միայն կատարողական հզօր ներուժ, այլև խորհրդանշական նշանակութիւն՝ մէկ բեմում ներկայացնելով տարբեր սերունդների, ժանրերի եւ երաժշտական մտածողութեան միասնութիւնը:

Ծրագրի ժանրային ընդգրկումութիւնն իսկապէս տպւորիչ էր: Ակադեմիական խմբերգային երաժշտութիւնից մինչեւ ճազային գործիքային ստեղծագործութիւններ, հոգեւոր երգից մինչեւ հայրենասիրական երգարուեստ՝ Կոնստանտին Պետրոսեանի երաժշտութիւնը բացայայտում էր իր ռճական բազմազանութեամբ եւ գեղարուեստական մտածողութեան ամբողջականութեամբ: Երեկոն լի էր պրեմիերաներով, նոր մշակումներով եւ կատարողական արուեստի բարձր դրսեւորումներով:

Առանձնայատուկ նշանակութիւն ունեցաւ երկսեռ երգչախմբի համար մշակւած «Հայրենի դօղանջներ» ժողովրդական երգաշարի առաջին կատարումը: Այս մշակումներում բացայայտուեց ժողովրդական մեղեդու ազգային նկարագիրը պահպանելու եւ այն բազմաձայն երգչախմբային հիստուածքի մէջ վերարտադրելու կոմպոզիտորի վարպետութիւնը՝ Կոմիտասի աւանդութների նկատմամբ խոր յարգանքով ու ստեղծագործական հաւատարմութեամբ:

Երեկոյի առանցքային իրադարձութիւններից էր նաև Կոնստանտին Պետրոսեանի՝ ձայնի եւ ճազ նուագախմբի համար գրուած լեգենդար համերգի առաջին կատարումը Հայաստանեան բեմում: Տասնամեակներ առաջ համերգը բազմիցս հնչել էր բազմաթիւ երկրներում լեգենդար ճազային երգչուհի Տաթևիկ Յովհաննիսեանի եւ Վիլմիսի կոնսերվատորիայի պիկ պեննի (դեկավար՝ Վադիմիր Չեկասին) կատարմամբ: Այս անգամ մեներգում էր տաղանդավոր երգչուհի Աննա Վարդապետեանը, անուանի կոմպոզիտոր Մարտին Վարդապետեանի դուստրը:

Կոնստանտին Պետրոսեանի դիրիժորութեամբ եւ Հայաստանի ճազ նուագախմբի կատարմամբ հնչած ստեղծագործութիւնը հանդիսատեսին ներկայացաւ որպէս ճազային մտածողութեան եւ հայկական հոգեւոր երաժշտութեան տարրերի ինքնատիպ համադրութիւն: Բարդ հարմոնիկ կառուցուածքը, կոմպոզիտորական հնարքների բազմազանութիւնն ու նուագախմբային յագեցած հիստուածքը ստեղծում էին գեղարուեստական հարուստ մի ամբողջութիւն, որի կատարումը պահանջում էր թէ՛ բարձր տեխնիկական պատրաստութիւն, թէ՛ ռճական նուրբ զգացողութիւն:

ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
երգիչ, կոմպոզիտոր

Հնչեցին նաև ֆլուգելիորնի եւ նուագախմբի համար գրուած հիասքանչ վարիացիաները, ինչպէս նաև կոմպոզիտորի յայտնի «Գիւմրի» եւ «Գառնի» ճազային ստեղծագործութիւնները: Ի դէպ, տասնամեակներ շարունակ «Գառնին» եղել է Հայաստանի պետական էստրադային նուագախմբի (դեկ. Կոնստանտին Օրբելեան) երաժշտական այցեքարտերը:

Առաջին անգամ բեմից հնչեց նաև Պետրոսեանի «Վոկալիզը»՝ երկսեռ երգչախմբի կատարմամբ, բացայայտելով ստեղծագործութեան նոր հնչեքանգային եւ բազմաձայն հնարատրութիւնները:

Հոգեւոր վեհութեամբ ներշնչուած, Ներսէս արքեպիսկոպոս Պոգոսպետեանի խօսքերով գրուած «Տիրամայր» երգը հնչեց երիտասարդ օփերային երգչուհի, ազգային օփերային թատրոնի մեներգչուհի Սոֆիա Մելքումեանի բացառիկ կատարմամբ:

Իսկ համերգի ակադեմիական հատումն եզրափակուեց Գեորգ Կարապետեանի խօսքերով գրուած ոգեշունչ «Ազգ Հայկազեան» հայրենասիրական խմբերգով՝ համերգի գեղարուեստական տրամադրութիւնը վերածելով ազգային ինքնութեան եւ հաւաքական յիշողութեան ոգեշունչ արտայայտութեան:

Երեկոյի յուզական մթնոլորտում առանձնայատուկ տեղ ունէր նաև «Արեւիկ» անսամբլի մասնակցութիւնը: Մի քանի սերունդների մանկութեան հետ կապուած «Շոկոլադէ ժամացոյց» եւ Արամայիս Սահակեանի խօսքերով գրուած «Տիեզերք» երգերի կատարումները բեմ բերեցին մանկութեան յիշողութիւններն ու ժամանակների միջեւ գոյութիւն ունեցող անտեսանելի կապը: Այդ պահը եւս մէկ անգամ ընդգծեց Պետրոսեանի երաժշտութեան կարեւոր առանձնայատկութիւններից մէկը՝ տարբեր տարիքի ունկրդիների հետ խօսելու եւ նրանց ընդհանուր զգացմունքային տարածքում միատրելու կարողութիւնը:

Համերգի եզրափակիչ կատարումը դարձաւ Կոնստանտին Պետրոսեանի նշանային՝ համաժողովրդական սէր ու ճանաչում վայելող «Հայաստան» լեգենդար երգը՝ Նանսեն Սիքսելեանի խօսքերով: Ազգային օպերային թատրոնի երիտասարդ մեներգիչ Տիգրան Յակոբեանը, երգչախմբի եւ նուագախմբի նուագակցութեամբ, ստեղծագործութեանը հաղորդեց հանդիսատար ու յուզական շքեղ հնչողութիւն: «Հայաստան»-ը, որը վաղուց դուրս է եկել հեղինակային ստեղծագործութեան սահմաններից եւ դարձել ազգային երաժշտական յիշողութեան մաս, իր շուրջը միատրեց բեմի ու դահլիճի զգացմունքները՝ արժանի աւարտ տալով կոմպոզիտորի յոթելեանական երեկոյին:

Այս համերգի նշանակութիւնը, սակայն, միայն յոթելեարին՝ Կոնստանտին Պետրոսեանը մեծարելու կամ նրա ստեղծագործական ուղին ամփոփելու մէջ չէր: Լեփ-լեցուն դահլիճը, տարբեր սերունդների արտիստների մասնակցութիւնն ու ծրագրում ընդգրկուած ստեղծագործութիւնների կենդանի ընկալումը փաստեցին անուանի ստեղծագործողի երաժշտութեան արդիականութիւնը: Նրա արուեստը չի սահմանափակուում որոշակի ժամանակաշրջանով կամ ժանրով. այն միատրում է ակադեմիական երաժշտութեան աւանդոյթը, ճազի ազատ մտածողութիւնը, ազգային մեղեդայնութիւնն ու հոգեւոր ժառանգութեան շերտերը՝ ստեղծելով գեղարուեստական ինքնատիպ լեզու, որը հասկանալի է տարբեր սերունդների:

Կոնստանտին Պետրոսեանի երաժշտութեան առեղծուածը թերեւս հենց ժամանակի սահմանները յաղթահարելու նրա կարողութեան մէջ է: Այն հատում է XX եւ XXI դարերի սահմանագիծը՝ պահպանելով իր կենսունակութիւնը, հաղորդակցուելով նոր սերունդների հետ եւ միաժամանակ մնալով ազգային մշակութային ինքնութեան արտայայտութիւն: Նրա ստեղծագործութիւնները ոչ միայն յիշեցնում են անցած ժամանակների մասին, այլև շարունակում են ապրել ներկայի մէջ՝ ձեռք բերելով նոր կատարողական մարմնատրում եւ նոր ունկնդիրներ:

Սեպտեմբերի 28-ի յոթելեանական համերգը դարձաւ այդ շարունակականութեան վառ ապացոյցը: Այն հաստատեց, որ Կոնստանտին Պետրոսեանի արուեստը Հայաստանի երաժշտական կեանքի կարեւոր բաղադրիչներից է եւ ունի իր ուրոյն տեղը նաև համաշխարհային հայութեան մշակութային գիտակցութեան մէջ: Սա պարզապէս յոթելեանական երեկոյ չէր, այլ ազգային երաժշտական ժառանգութեան, ստեղծագործական շարունակականութեան եւ տարբեր սերունդների միջեւ մշակութային երկխօսութեան նշանակալի իրադարձութիւն:

«ՏԱՐՈՒՄՆ ԿԻՆ»-Ը ՄՐՑՄԱՍԿԸ՝ ՎԻՔԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻՆ

(Շարունակում նախորդ թիւէն)

Անոնք իրենց ժամանակը, ուժն ու կարողութիւնները նուիրեցին այն համոգումով, որ մարդուն տուած ամէն բան իր իսկական արժէքը կը գտնէ այն պահուն, երբ ան կը վերադառնայ համայնքին եւ կը ծառայէ ուրիշներու կեանքին բարելաման:

Այս արժէքներու միջավայրին մէջ անոնք մեծցուցին երեք զաւակներ, որոնք իրենց ընտրած ասպարէզներուն մէջ փայլուն ուղիներ կերտեցին՝ իրաւագիտութեան, բժշկութեան եւ արուեստի բնագաւառներէն ներս: Իսկ եօթը բոռներու հպարտ մեծ ծնողները ըլլալով՝ իրենց ետին ձգած ամենաբանկ ժառանգութենէն մէկը եղաւ ոչ թէ նիւթական, այլ՝ արժէքներու փոխանցումը: Այսօր այդ նոր սերունդը կը շարունակէ իր կեանքին մէջ կրել ու արտացոլել ընտանիքին խոր արմատացած հաւատքը՝ կրթութեան ուժին, ծառայութեան արժանիքին եւ մշակոյթի պահպանման ու տարածման առաքելութեան հանդէպ:

Վիքի Շողակ Յովհաննէսեանի գործունէութիւնը, իր լայն ընդգրկումով, կարծես կը պատմէ նոյն պատմութիւնը տարբեր ձեւերով: Մշակոյթ, կրթութիւն, եկեղեցի, բժշկութիւն, արուեստ, քաղաքացիական կեանք եւ մարդասիրութիւն՝ առաջին հայեացքով տարբեր ոլորտներ, սակայն անոր համար անոնք միշտ միացած են մէկ ընդհանուր տեսլականով՝ մարդուն եւ համայնքին կեանքը աւելի հարուստ, աւելի արժանապատիւ եւ աւելի ամուր դարձնելու ձգտումով:

Իր ձեռնարկած ամէն նախաձեռնութեան մէջ ան կը տեսներ ոչ միայն այսօրուան կարիքը, այլեւ վաղուան սերունդը: Այդ պատճառով իր ստեղծած կամ զօրավիգ կանգնած հաստատութիւնները երբեք նախատեսուած չէին միայն մէկ ժամանակաշրջանի համար. անոնք կոչուած էին ապրելու, աճելու եւ ծառայելու ժամանակէն առդին:

Այս տեսլականին վառ արտայայտութիւններէն մէկը ՀԲԸՄ-ի «Օննիկ Մ. Նորհատ» Մշակութային Կեդրոնի ստեղծումն էր: Տեղական համայնքի հաւաքական ջանքով եւ բացառապէս դրամահաւաքի միջոցներով, առանց պարտքի կառուցուած այս կեդրոնը դարձաւ Շիկակոյի հայութեան մշակութային, կրթական եւ համայնքային կեանքի մնայուն օճախը:

Սակայն Վիքիի տեսլականը չէր աւարտեր շէնքի կառուցմամբ: Ան գիտեր, որ հաստատութիւն մը իսկապէս մնայուն կը դառնայ այն ժամանակ, երբ անոր ապագան եւս ապահովուած է: Այդ իսկ պատճառով ստեղծուեցաւ նշանակալից հիմնադրամ մը (endowment), որ աւելի ամուր հիմքերու վրայ դրաւ կեդրոնի երկարաժամկէտ գոյատեւումն ու անկախութիւնը՝ ապահովելով, որ անոր լոյսը չմարի, այլ շարունակէ լուսաւորել գալիք սերունդներու ճանապարհը:

Այս է Վիքի Շողակ Յովհաննէսեանի գործունէութեան երթիւնը՝ այսօրուան անդրաժեշտութիւնը վերածել վաղուան ժառանգութեան: Ծառայութեան համդէպ իր նուիրումը իր վաղ դրսեւորումը գտաւ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան մէջ, ուր ան շուտով աչքի ինկաւ որպէս բացառիկ առաջնորդ եւ դրամահաւաք: Որպէս ՀԲԸՄ-ի ազգային կառոյցի չորս փոխնախագահներէն մէկը՝ ան կարեւոր դեր ունեցաւ կազմակերպութեան համար զգալի միջոցներու հայթայթման մէջ, նախքան իր ուշադրութիւնը իր համայնքին աւելի մօտ գտնուող կարիքի մը ուղղելը:

Գիտակցելով, որ Շիքակոյի հայ համայնքը մշտական մշակութային կեդրոնի մը կարիքը ունէր՝ ան գլխաւորեց տեղական նախաձեռնութեամբ իրականացուած տպաւորիչ արշաւ մը, որուն ընթացքին հանգանակուեցաւ աւելի քան երկու միլիոն տոլար՝ ՀԲԸՄ-ի «Օննիկ Մ. Նորհատ» մշակութային կեդրոնն ու «Միսակ Հ. Վարժապետեան» շաբաթօրեայ հայկական վարժարանը հիմնելու նպատակով:

Բացառապէս տեղական դրամահաւաքով եւ առանց պարտքի կառուցուած այս կեդրոնը դարձաւ հայկական մշակոյթի, կրթութեան եւ համայնքային կեանքի մնայուն օճախը: Նշանակալից հիմնադրամի (endowment) մը ստեղծումը աւելի եւս ամրապնդեց կեդրոնի երկարաժամկէտ կայունութիւնը՝ ի շահ գալիք սերունդներուն:

Երբ Հայաստանը 1988-ի աւերիչ երկրաշարժին հետեւանքով ծանր հարւած կրեց, Վիքին անմիջապէս եւ խոր անձնական նուիրումով արձագանգեց աղէտին: Ան մասնակցեցաւ տեղական օգնութեան աշխատանքներու կազմակերպման, որոնց շնորհիւ երկրաշարժէն տուժածներուն համար հանգանակուեցաւ աւելի քան 1.3 միլիոն տոլար:

Տարիներ ետք, «Ձմեռնային Փրկութիւն» (Operation Winter Rescue) նախաձեռնութեան ժամանակ, ան կրկին համախմբեց համայնքը՝ օգնելով ներգրաւելու միլիոնաւոր տոլարներու մարդասիրական օժանդակութիւն եւ համակարգելով սննդամթերքի, հագուստի եւ կենսական անհրաժեշտութեան պիտոյքներու՝ միլիոնաւոր ֆունտ կշռող խմբաքանակներու առաքումը Հայաստան՝ երկրի համար ամենադժուար ժամանակաշրջաններէն մէկուն ընթացքին:

Իր ամբողջ կեանքի ընթացքին Վիքին առաջնորդուած է այն համոգումով, թէ զօրաւոր համայնքները զօրաւոր հաստատութիւններու կարիքն ունին:

Անոր գործունէութիւնը տարածուած է նաեւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի եւ բազմաթիւ այլ կրօնական, կրթական ու համայնքային կազմակերպութիւններու վրայ, որոնց շարունակական յաջողութեան նպաստած են իր առաջնորդութիւնն ու վճռականութիւնը:

Կրթութիւնը մնացած է իր ամբողջ կեանքի գործունէութեան կեդրոնական թեմաներէն մէկը: Մորկըն Փարք Ակադեմիային մէջ ան օգնեց հիմնելու խիստ յաջող «Ողջոյն Գերազանցութեան» դրամական նախաձեռնութիւնը, որ տասնամեակի մը ընթացքին ապահովեց աւելի քան երկու միլիոն տոլար եւ նոր կարելիութիւններ ստեղծեց ուսանողներու սերունդներուն համար:

Իր նուիրումը ուսուցման կը տարածուի աւանդական դասարաններէն առդին: Իր հանգուցեալ ամուսնոյն՝ բժիշկ Ռաֆֆի Յովհաննէսեանի հետ միասին, ան խորապէս ներգրաւուած եղաւ Հայ-ամերիկեան Առողջապահական Մասնագիտական Կազմակերպութեան գործունէութեան մէջ՝ շարունակելով անոր տեսլականը՝ Արցախի եւ Երեւանի մէջ բժշկական կրթական ծրագիրներ իրականացնելու համար, որոնք Հայաստանի հեռաւոր շրջաններու եւ Սփիւքի բժիշկները կը կապէին իրարու:

Այս ջանքերը նպաստեցին առաջադէմ բժշկական գիտելիքներու եւ մասնագիտական զարգացման կարելիութիւններու հասանելիութեան՝ թէ՛ մեծ քաղաքներու, թէ՛ հեռաւոր գիւղերու մէջ աշխատող բժիշկներուն համար՝ առողջապահութեան բարելաւումը հասցնելով մէկ հաստատութեան սահմաններէն շատ անդին:

Արուեստը Վիքիի կեանքի գլխաւոր կիքերէն մէկը եղած է: Իրեն համար հայ արուեստագէտներուն աջակցիլը երբեք միայն ցուցահանդէսներ կազմակերպելու մասին չէ եղած, այլ՝ զանոնք բարձրացնելու եւ արժեւորելու մասին:

Ան աշխատած է ապահովել, որ հայ արուեստագէտները տեսանելի,

ճանչցուած եւ հաւաքորդներու կողմէ գնահատուած ըլլան համաշխարհային բեմին վրայ՝ իրենց ստեղծագործութիւններուն տալով այն տեսանելիութիւնն ու յարգանքը, որոնց արժանի են:

Յիսունէ աւելի ցուցահանդէսներու, դասախօսութիւններու եւ մշակութային ծրագիրներու միջոցաւ ան նպաստած է հայկական գեղարուեստական ժառանգութեան պահպանմանն ու զարգացման՝ միաժամանակ նոր հնարաւորութիւններ ստեղծելով սկսնակ տաղանդներու համար:

Անոր նախաձեռնութիւններուն մաս կը կազմէին Սուրբ Վարդան Մայր Տաճարին մէջ խոշոր ցուցահանդէսներու կազմակերպումը, Վենետիկի Պիեմալէին հայկական տաղավարի աջակցութիւնը եւ Վիքի Յովհաննէսեանի անունը կրող ժամանակակից արուեստի հիմնադրամի ստեղծումը:

Իր բազմաթիւ մշակութային իրագործումներուն մէջ առանձնայատուկ տեղ կը գրաւէ Արշիլ Կորբիի «Նկարիչը եւ իր մայրը» նշանաւոր նկարը Ուիթնիի թանգարանէն Սուրբ Վարդան Մայր Տաճար բերելը՝ տաճարին 40-ամեակի տօնակատարութեան առիթով: Ամբողջովին անվճար իրականացուած այս արտասովոր եւ աննախընթաց նախաձեռնութիւնը կը վկայէր թէ՛ իր տեսլականին, թէ՛ անհնարինը իրականութիւն դարձնելու իր բացառիկ կարողութեան մասին:

Մշակոյթի ոլորտին մէջ իր գործունէութիւնը, սակայն, չէր սահմանափակուեր միայն հայկական օրակարգով: Երկար տարիներ ան սերտօրէն համագործակցած է ամերիկեան առաջատար մշակութային հաստատութիւններու հետ՝ դեկավար պաշտօններ ստանձնելով Չիկակոյի Ժամանակակից Արուեստի Թանգարանի «Հաւաքորդներու Ֆորում»-ին մէջ, ինչպէս նաեւ աշխատելով «Նիւ Միլիում»-ի եւ Չիկակոյի Արուեստի Ինստիտուտի հետ, ուր եղած է «Հաւաքորդներու Ֆորում»-ի եւ «Կանանց Խորհուրդ»-ի անդամ:

Այս գործունէութեան ընթացքին ան կարելորած է արուեստի դերը՝ որպէս տարբեր համայնքներու միջեւ կամուրջ եւ քաղաքացիական կեանքի անբաժանելի մաս:

Վիքիի առաջնորդութիւնը տարածուած է նաեւ քաղաքացիական եւ քաղաքական ոլորտներու վրայ: Տասնամեակներ շարունակ ան սերտ կապեր հաստատած է ընտրեալ պաշտօնականներու, համայնքային առաջնորդներու եւ քաղաքականութիւն մշակողներու հետ՝ նպաստելով տեղական, նահանգային եւ համազգային մակարդակներու վրայ հայկական հարցերու մասին իրազեկուածութեան եւ աջակցութեան ամրապնդման:

Բազմաթիւ միջոցառումներու եւ նախաձեռնութիւններու միջոցով ան ապահոված է հայ-ամերիկեան համայնքի հեղինակաւոր ներկայացուածութիւնը հանրային կեանքին մէջ՝ միաժամանակ հաստատուն կապեր ստեղծելով նահանգապետներու, ծերակուսականներու, Քոնկրէսի անդամներու եւ քաղաքացիական հասարակութեան առաջնորդներու հետ:

Այս անմնացորդ նուիրումին համար 1989-ին ան արժանացաւ «Ժողովրդավարական Ժառանգութիւն» (Democratic Heritage Award) մրցանակին:

Այսօր Վիքին կը շարունակէ պաշտօնավարել որպէս Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մօտ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանութեան եւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մօտ Հայաստանի մշտական ներկայացուցչութեան մշակութային հարցերու խորհրդակցական:

Ան նաեւ աշխուժօրէն կը մասնակցի Սուրբ Վարդան Մայր Տաճարի Մշակութային Յանձնախումբի աշխատանքներուն՝ ստանձնելով անոր նախագահութիւնը: Ան նպաստած է եկեղեցական կեանքին մէջ արուեստի, երաժշտութեան եւ սիմֆոնիք կատարումներու ներմուծման՝ մայր տաճարը վերածելով այնպիսի վայրի մը, ուր հայկական մշակոյթն ու հոգեւորութիւնը ներդաշնակօրէն կը միահիւստին:

Իր բազմաթիւ պարգէները՝ որոնց շարքին «Էլիս Ալլըն» Պատուոյ Մետալը, ՀԲԸՄ-ի «Տարուան Կամաւոր» մրցանակը, Իլինոյ նահանգի Դեմոկրատական Կուսակցութեան Էթնիք Խորհուրդի «Ժառանգութիւն» մրցանակը, ինչպէս նաեւ հայկական կրօնական եւ հասարակական կառոյցներու կողմէ շնորհուած բազմաթիւ այլ պատուոյ շքանշաններն ու պարգէները, կը վկայեն այն մեծ յարգանքին մասին, որուն արժանացած է իր երկարամեայ ծառայութեան ընթացքին:

Այնուամենայնիւ, զինք լաւագոյնս ճանչցողները գիտեն, որ պարգէները երբեք իր գործունէութեան շարժառիթը չեն եղած:

Իրեն համար մեծագոյն վարձատրութիւնը համայնքի հզօրացումը, հաստատութեան մը պահպանումը, արուեստագէտի մը քաջալերումը, ուսանողի մը կրթութիւնը կամ մարդկային կեանքի մը բարելաւումը տեսնելն է:

Վիքի Շողակ Յովհաննէսեանի կեանքը վկայութիւն մըն է այն իրողութեան, թէ ի՞նչ կրնայ պատահիլ, երբ տեսլականը կ'ուղեկցի գործնական իրականացումին, երբ հաւատքը կը միանայ վճռականութեան, իսկ անհնարինը՝ առաջնորդութեան:

Անոր թողած ժառանգութիւնը կը շարունակէ ապրիլ ընտանիքներով լեցուն մշակութային կեդրոններու մէջ, ապագայ առաջնորդներ կրթող դպրոցներու մէջ, հոգեւորականներ պատրաստող հոգեւոր ճեմարաններու մէջ, միջազգային ճանաչում ձեռք բերող արուեստագէտներու ստեղծագործութիւններուն մէջ, իրենց գիտելիքները խորացնող բժիշկներու աշխատանքին մէջ եւ՝ ամէնէն կարելի, իր անասան նուիրումին շնորհիւ զօրացած համայնքներու կեանքին մէջ:

Առաջնորդութեամբ եւ ազդեցիկ գործունէութեամբ լի կեանքի մը, ինչպէս նաեւ անհնարինը հնարաւոր դարձնելու իր մնայուն կարողութեան համար՝ մենք հպարտութեամբ «Տարուան Կին» կը հռչակենք Վիքի Շողակ Յովհաննէսեանը:

Հայացուց՝ ՊԱՅԾԻԿ ԳԱԼԱՅԵՆԱՆ

(Շար.2 եւ վերջ)

Ղեկավար Պարոյր Յովհաննիսեանի հետ

Հայեր Լուսարձակի Տակ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

Հայաշատ Պատանի Էլեն
Յաջողություն

14-ամեայ Էլեն Ալավերտեան թե՛ պաս կիթառ կը նուագե՛ եւ թե՛ ալ կերգե՛: Ան իր Jaminai նուագախումբին հետ հրապարակ իջեցուց՝ 1 Յունիս, 2026-ին, իրենց առաջին երգապնակը, որ կը կոչուի Take Off: Այդ երգացանկին մէջ կան “Ամռան Գիշեր”, “Էլենի Չայնազափը” (Rhythm) եւ այլն:

Էլենի հայրը՝ Յովակ եւ մայրը՝ Մարինէ, 2008 թուականին՝ Հայաստանէն ներգաղթած են Միացեալ Նահանգներ եւ հաստատուած Լոս Անճելէս: Իսկ տասը տարի ետք՝ անոնք փոխադրուած են Լաւս Վելլա:

Էլենի հայրն ալ երաժիշտ է եւ ան կը նուագե՛ կիթառ: Jaminai նուագախումբի անդամներն են (տես նկարը) ձախէն աջ՝ Էլեն, քնքահար Gregg Bissonette, Էլենի հայրը եւ դաշնամուրի վրայ՝ Արա Թորոսեան (Murzo):

Հետաքրքրական է գիտնալ որ 2024 թուականին, Էլեն իր You Tube-ի էջին վրայ ձայնագրած է տեսերիզ (video) մը, զորս դիտած են 480,000 անձեր: Ան հանդէս եկած է նուագելով երաժշտական գրեթէ բոլոր գործիքները: Իսկ շահեկան է նաեւ գիտնալ որ աշխարհահռչակ Անգլիական Beatles նուագախումբի անդամներէն Լորտ Փօլ ՄըքԳարթնի դիտելէ ետք՝ հետեւեալը ըսած է փոքրիկ Էլենի:

"Սիրելի Էլեն,

Լորտ ՄըքԳարթնի յատկապէս տպաւորուած է իր երգերէն (Ob La Di, Ob-La-Da)-ի՝ քո մեկնաբանութենէ: Գալով նոյն երգի մեկնաբանութեանը համար ընտրած երաժշտական գործիքիդ (Ukelele), ան յայտնած է որ թէ ստեղծարար եր (creative) եւ թէ ալ թարմ հեռանկարով մը (fresh perspective) ներկայացուած:

Ան ապա շարունակած է իր գնահատանքը ըսելով որ սիրտ ջերմացնող էր (heartwarming) այդ երեսօյրը, որ տակաւին կը ներշնչէ քեզ մնա՛ն երիտասարդ արուեստագէտները: Կը յուսամ որ օր մը կը հանդիպինք իրարու:

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԵՐԱԶԱՆՔԸ...

(Ծարունակուած 3-րդ էջէն)

**

Արդարեւ, այսպիսին էր Պենոն Սեւանը:

Մարդ մը, որ լռելեայն ծառայութեան մէջ մարդկութեան եւ Հայրենիքին համար այնպիսի ներդրում ունեցած էր, որուն ամբողջ տարողութիւնը թերեւս միայն ժամանակը պիտի կարենայ բացայայտել:

Աֆղանիստանի անտառներէն մինչեւ Իրաք, մարդկային տառապանքներու, կարիքներու եւ դժուարագոյն ճգնաժամներու վայրերուն մէջ, ան իր ծառայութիւնը մատուցած էր առանց փառքի, առանց աղմուկի եւ առանց իր անունը յառաջ մղելու: Իր աշխատանքին առանցքը մարդն էր՝ իր տառապանքով, իր արժանապատուութեամբ եւ իր ապրելու իրաւունքով:

Նոյն համեստութեամբ կը լռէր նաեւ Հայրենիքին համար իր ծաւալած գործունէութեան մասին: Անոր համար կարեւորը իր անձին ճանաչումը չէր, այլ՝ Հայաստանի անունին պատիւը, անոր եռագոյնին արժանապատիւ ծածանումը եւ ազգային ինքնութեան անասան պահպանումը: Թերեւս այդ էր իր կեանքին մեծագոյն դասը. ճշմարիտ ծառայութիւնը աղմուկ չի փնտռեր, իսկ ազգային նուիրումը ծափահարութիւններու կարիքը չունի: Ան կը բաւարարուի այն գիտակցութեամբ, որ իր ժողովուրդին անունը բարձր պահուած է, իր գործը ծառայած է մարդկութեան, իսկ իր Հայրենիքին դրօշը ծածանած է արժանապատուութեամբ:

Պենոն Սեւանի կեանքը մեզի կը յիշեցնէ, որ կարելի է ըլլալ աշխարհի քաղաքացի՝ առանց հեռանալու սեփական արժանութիւնէն, ծառայել մարդկութեան՝ առանց մոռնալու սեփական ժողովուրդը, եւ հասնիլ միջազգային բարձունքներու՝ առանց երբեք կորսնցնելու համեստութիւնը:

Ահա՛ իր իրական ժառանգութիւնը: Ոչ միայն այն պաշտօնները, զորս վարեց, ոչ միայն այն պատիւները, որոնց արժանացաւ, այլեւ՝ այն անտեսանելի կամուրջը, զոր կառուցեց հայ ինքնութեան եւ միջազգային ծառայութեան միջեւ: Եւ հիմա, երբ ան անցած է անդէակահին սահմանը, կ'ուզեմ պատկերացնել, թէ նոյն մեղմ ժպիտով եւ իրեն այնքան յատուկ հիւնըրով պիտի դառնար դէպի մեզ ու կրկնէր իր կեանքին անգիր յանկերգը՝ պարզ, անպաճոյճ, բայց ամբողջ կեանք մը ամփոփող. «Նախ՝ ծառայել մարդկութեան, ապա՝ Հայրենիքին»:

Ան հեռացաւ մեզմէ, բայց իր թողած հետքը չի պատկանիր միայն անցեալին: Ան կը շարունակէ ապրիլ իբրեւ օրինակ մը բոլոր անոնց համար, որոնք կը հաւատան, թէ ազգային պատկանելիութիւնը բեռ մը չէ, այլ՝ պատասխանատուութիւն, իսկ միջազգային ծառայութիւնը պաշտօն մը չէ միայն, այլ՝ մարդկութեան հանդէպ ստանձնուած պարտք:

Եւ երբ օր մը ՄԱԿ-ի կեդրոնատեղիին մէջ 193 երկիրներու դրօշներու կարգին ծածանող Հայաստանի եռագոյնին նայինք, կրնանք յիշել նաեւ այն հայ մարդը, որ իր սրտին մէջ պահեց այդ դրօշին երազանքը, հաւատաց անոր վերադարձին եւ իր լուծ ծառայութեամբ բաժնեկից դարձաւ հայ ժողովուրդի պատմական վերածնունդին:

Այսպիսին էր Պենոն Սեւանը՝ Մեղրեանի սանը, միջազգային դիւանագէտը, մարդկութեան ծառան եւ իր սրբազան Արարատին պէս անասան հայր:

Պէյրութ

Հանճարեղ Երեւան
(Piano Prodigy)

Այսպէս անուանած են ամերիկեան հեռատեսիլի կայաններն ու ընկերային ցանցերը (social media) 6 տարեկան Ալեք Վան Խաչատուրեանը, որ 5 տարեկանին դաշնամուրի վրայ նուագահանդէտով մը հանդէս եկած է ամերիկայի հռչակատը երաժշտական սրահներէն Carnegie Hall-ի մէջ:

Ալեք իր առաջին նուագապնակը (album) հրապարակած է 5 տարեկանին, իսկ երկրորդը՝ 6 տարեկանին: Երկրորդ նուագապնակը կը կոչուի “6”, որ կը պարունակէ իր առաջին ստեղծագործութիւնը՝ “Մեպտեմբերի Ծառերը”, (September Trees.)

Իր մասին լոյս տեսած յօդուածը՝ գովաբանելով Ալեքի երաժշտական բնատուր տաղանդը, դիտել կու տայ որ Պախ իր առաջին ստեղծագործութիւնը յօրնած է երբ ինք 15 տարեկան էր: Իսկ Պեթհովէն իր առաջին ստեղծագործութիւնը յօրինած է երբ ինք 12 տարեկան էր: Կարդալով այս բաղդատականը՝ հասկցէք թէ Ալեք որքանով գերազանցած ըլլալու է վերոյիշեալ երաժշտական տիտանները:

Ուրեմն մեր հրաշք մանուկը ծնած է Լոս Անճելէս եւ իր ծնողքն են Ճօ Խաչատուրեանն ու Տայանա Սէնտրոլը: Մեզի կը մնայ առաւել յաջողութիւն մաղթել անոր եւ բարի երթ՝ երաժշտական դժուարին ասպարէզէն ներս: Պատիւ՝ արժանատրին:

«ԻՆՉ ԸՆԵՆ ՈՐՊԵՍՔԻ ԶԿՐԿՆՈՒՆ...

(Ծարունակուած 7-րդ էջէն)

Յարութ կ'եզրակացնէ իր յօդուածը կրկնելով, թէ որպէսզի կարենանք փայլուն ապագայ կերտել, պէտք է որ պղտոր ու մրոտուած պատմութիւնն ու անցեալը դաս ըլլայ մեզի: Յարութ՝ կը շեշտէ թէ ան որ իր անցեալը չի գիտեր ու կ'անտեսէ անոր դասերը, հակամէտ է կրկնելու նոյն սխալները:

**

Մէկ ուրիշ յօդուածով մը, Տէր Դաւիթեան կ'անդրադառնայ Մերի դաշնագրին մասին, ասուից կը քաղէ դասեր եւ զանոնք կը պատշաճեցնէ մերօրեայ Դարաբաղեան հարցի գործընթացին:

Յարութ իր Մեպտեմբեր 2000 թուականի յօդուածին մէջ կը մէջբերէ Յովհաննէս Քաջազնունիի մէկ գրութիւնը, ուր այս վերջինը 1923-ին կ'ըսէ. «Այսօր մենք հասկանում ենք, թէ որքան շահած կը լինէինք, եթէ 1920 թուականի աշնանը Մերի դաշնագրի գնով՝ անմիջական համաձայնութեան եկած լինէինք Թուրքիոյ հետ, բայց այն ժամանակ չէինք հասկանում»:

2000 թուականէն 3 տարիներ առաջ, Յարութ կը շարունակէ, թէ նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան Դարաբաղեան հարցով առաջարկեց փոխզիջումներու ճամբով լուծման յանգիլ:

Առաջ, կ'ըսէ Յարութ, պէտք էր որ ընել այնպէս, որպէսզի չկրկնուէր Քաջազնունիի ժամանանակից անցեալի սխալները:

**

Յարութ Տէր-Դաւիթեանի այս գիրքը կը բովանդակէ նաեւ տարբեր ամանորներու առիթներով լոյս ընծայուած 27 յօդուածներ, որոնց միջոցաւ ան կարողացած է նախորդող տարիներու ընթացքին արձանագրուած քաղաքական, մշակութային եւ կամ ընկերային երեւոյթները լուսարձակի տակ առնել, եւ առ այդ, թուրքին տալով տուեալ հարցերու իր մեկնաբանութիւններն ու մտայղացումները:

**

8 Յունուար 2022-ի «Նկարագիր եւ ճակատագիր» յօդուածով, Յարութ Տէր Դաւիթեան հարց կու տայ, թէ մենք ազգովին ինչ ըրինք երբ Խորհրդային Միութեան փլուզման հետեւանքով տիրացանք մեր անկախութեան: Ան կ'ըսէ թէ փոխանակ Արցախեան հիմնադրի առաջին ազատամարտը հիմք դարձնելու յառաջիկայ նուաճումներու, չարաշահեցինք այդ յաղթանակը ներքին ընդհարումներով իրար չէզոքացուցինք աւարք բաժնելու համար:

Ան կրկնակի հարց կու տայ, թէ արդեօք պիտի հետեւինք Գերմանիոյ եւ Ճափոնի օրինակներուն որպէս ազգ, թէ պիտի շարունակենք մնալ գերին՝ պատահականութեան:

Յարութ յօդուածը կը վերջացնէ յորդորելով ազգը, թէ միայն միասնականութեամբ, ջանասիրութեամբ, կարգապահութեամբ եւ ազգային շահերու գերադասութեամբ կարելի կրնայ ըլլալ ճիշդ տնօրինումը մեր ազգին ճակատագրին:

**

Յարութ Տէր Դաւիթեան կ'ամբողջացնէ իր գիրքը, ներգրաւելով իր 85-րդ եւ վերջին յօդուածը, ստորագրուած 4 Յունուար 2025-ին, խորագիր ունենալով՝ «Ո՛ր կ'երթանք»:

Յարութ խօսքը անուղղակի կերպով կ'ուղղէ ներկայի ընդդիմութեան, առաջարկելով որ թողնեն անձնականը ու կառչին ազգայինին: Ինքնախաբէութենէ թօթափուին ու հաստատեն ինքնաճանաչում: Դադրին պոռոտախօսութենէ ու յանգիստ դէպի քննական մօտեցում: Յուզականութենէ՝ դէպի սառը դատողութիւն: Դիմացիներն վրայ բռնանալէ՝ դէպի իրարիասկացողութիւն:

Կը շնորհաւորենք ձեզ, սիրելի՛ Յարութ Տէր Դաւիթեան «Ինչ ընել որպէսզի չկրկնուին անցեալի սխալները» գիրքի հրատարակութեան առիթով: Ձեր վարձքը կատար եւ ձեր գրիչը մնայ միշտ դալար, այն անկեղծութեամբ, որ դուք շուտով կը հրատարակէք ձեր երկարամեայ պատմագիտական ուսումնասիրութիւնները յատուկ հատորով մը, հարստացնելով ազգային ու յեղափոխական պատմագրութեան գրադարանը:

Կը մաղթեն ձեզի քաջառողջութիւն եւ երկար կեանք:

Կլենտէյլ, 7 Մայիս 2026

«ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻ ՑԱՆՑԵՐ. ՄԻՍԻՈՆԱՐԱԿԱՆ ԵԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԸ» ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Հայկազեան համալսարանի Հայկական Միությունի նուստմնասիրության կեդրոնի (ՀՄՈԿ) և Փոցտամի Լեփսիուս կեդրոնի (ՓԼԿ) գործակցությամբ, 7 Հոկտեմբերին տեղի ունեցավ «Վկայության և վերականգնումի ցանցեր. միսիոնարական շարժումը և Հայ Աւետարանական համայնքը» վերնագրով գիտաժողովը:

Միօրեայ գիտաժողովին բացումը կատարեց ՀՄՈԿի տնօրեն փրոֆ. Անդրանիկ Տազեան, որ բարիգալուստի խօսքով ուրախություն յայտնեց որ Կեդրոնը վերսկսած է իր աշխուժ գործունեություն: Ան մատնանշեց վերջերս Երևանի մէջ Խաչատուր Աբովեանի անուան Հայաստանի Մանկավարժական Պետական և Հայկազեան համալսարաններու միատեղ կազմակերպած գիտաժողովը, որուն կու գայ յաջորդելու այս մէկը: Փրոֆ. Տազեան շնորհակալութիւն յայտնեց ՓԼԿի տնօրեն դոկտ. Ռոյ Նոքին, իր ջանադրութեան և ճիգերուն համար՝ միասնաբար կազմակերպելու այս գիտաժողովը և յոյս յայտնեց որ գործակցութիւնը կը ծաղկի յառաջիկայ տարիներուն:

Ողջոյնի խօսքին մէջ դոկտ. Նոք, գոհունակութիւն յայտնեց Լիբանանի կացութեան պատճառով յետաձգուած այս գիտաժողովին կայացման համար, ապա ման գեկուցաբերներուն և լաւատեսութիւն յայտնեց այս գործակցութեան ապագային առնչութեամբ:

Գիտաժողովին «Միսիոնարներ և հանդիպումներ» վերնագրուած առաջին նիստը սկսաւ վեր. դոկտ. Փոլ Հայտոսեանի գեկուցումով՝ «Միսիոնարները հայոց մէջ. հանդիպումներ, հաստատութիւններ և ընտանեկան աւանդներ» վերնագրով, ուր ան արխիւային, ընտանեկան լուսանկարներով և փաստաթուղթերով դրուագներ ներկայացուց միսիոնարներու և հայ աւետարանական ընտանիքներու միջեւ յառաջացած հաստատութեանական յարաբերութիւններու և գործակցութեանց մասին:

Դոկտ. Փիթըր Մաքարի՝ «Առաքելութեամբ ուղեկցում» Ցեղասպանութեան ընթացքին» վերնագրեալ գեկոյցով, ըրաւ պատմականը Հայոց Ցեղասպանութեան շրջանին միսիոնարական շարժումի ուղեկից քայլերուն: Դոկտ. Մաքարի նշեց, որ միսիոնարական շարժումը այնուհետեւ եւս քայլ պահեց Միջին Արեւելքի մէջ այլ ցեղասպանութիւններու հետ, օգնութեան հասաւ զոհերուն, ու բերաւ օրինակները՝ Ղազայի ու Հարաւային Լիբանանի:

Փրոֆ. Տազեան ըրաւ վերլուծական բաղդատականը 1839ին Չմիռնիա լոյս տեսնել սկսած Շոտմարան պիտանի գիտելացի և 1843ին Վենետիկ լոյս տեսնել սկսած Բազմավէպի առաջին տարուան բովանդակութեանց, եզրակացնելով որ անոնք յատկանշականօրէն միակարծիք էին հայութեան յառաջդիմութեան խնդրով կրթութեան և դաստիարակութեան վճռական նշանակալիութեան:

«Փրկութեան առաքելութիւն և կարեկցութիւն» Ցեղասպանութեան ընթացքին» վերնագրուած երկրորդ նիստին, «Եռհանգեւ Լեփսիուս իբրեւ Ցեղասպանութեան պատմաբան» նիստով գեկուցեց դոկտ. Նոք, որ կատարեց Լեփսիուսի հեղինակած առաջին երկու գիրքերուն կազմութեան և հրատարակման պատմութիւնը:

Միհրան Մինասեան՝ «Քարէն Եփփէի որբահաւաքի աշխատանքները Հալէպի մէջ» նիստով, ներկայացուց որբահաւաքի ընդհանուր աշխատանքը Սուրիոյ զանազան վայրերուն մէջ, ապա կեդրոնացաւ Եփփէի այս ուղղութեամբ կատարած ճիգերուն և արձանագրած մեծ արդիւնքներուն:

Դոկտ. Հիլմար Քայզերի «Կարեկցական առաքելութիւններ՝ ջարդերու օրերուն. Հալէպի կարեկցական կեդրոնի ցանցը և Տէր Զօրի ջարդերը» վերնագրով գեկոյցը մանրամասնեց ցանցին գործունեութիւնը և թէ ինչպէս ցանցը կը վերափոխուէր ամէն անգամ որ ջարդարարական նոր պայմաններ կը յառաջանային զոհերուն առջեւ:

Դոկտ. Հայկ Մարտիրոսեան՝ «Ռոհներ ընտանիքը Օսմանեան կայսրութեան մէջ. յանձնառութիւն՝ որբերու ազատումի, հոգածութեան, կրթութեան, և աւետարանականութեան» վերնագրեալ գեկոյցով, ներկայացուց 1899-էն արեւմտահայ իրականութեան մէջ գործող և Ատանայի ջարդի ու Հայոց

Ցեղասպանութեան ականատես Ռոհներ ընտանիքի 3 գործունեութիւնը, որոնցմէ երկուքը իրենց կեանքը կորսնցուցին հայոց օգնութեան իրենց ծառայութեան ընթացքին:

«Միսիոնարական շարժումի սկզբնական հանգրուաններ» վերնագրուած երրորդ նիստին փրոֆ. Ճոն Արմաճանի ներկայացուց «Ամերիկեան ՊՈՐՏ (ABCFM) ընկերութեան առաջին քայլերը Սուրիա-Լիբանանի մէջ և յարաբերութիւնը հայերուն հետ՝ ԺԺ. դարուն և այնուհետեւ» նիսքը, ըրաւ պատմականը շարժումին Միջին Արեւելք մուտքին և ծաւալած գործունեութեան:

Վեր. Ուիլյըքս Վոն Սաան և Շուշան Ենգիբարեան ներկայացուցին Ամերիկեան ՊՈՐՏ (ABCFM) ընկերութեան Վանի կայանը՝ 1870-1915 շրջանին, իսկ գիտաժողովի տասերորդ գեկուցաբեր Հայկ Էտիլեան ներկայացուց Շուշիի մէջ Պազլեան միսիոնարութեան առաջին տարիներու գործունեութիւնը:

Գիտաժողովի վերջաւորութեան առիթ եղաւ ազատ ու մանրամասն արծարծումներու, տեսակետերու և մօտեցումներու խորունկ քննարկումներու, որով և ձեւաւորուեցաւ գիտական աւելի քան մասնակի համապատկեր մը՝ միսիոնարական շարժումներուն դերին, հայկական և հայ աւետարանական առնչութիւններուն և բարեշրջումներուն մասին: Աւարտին, ներկաները եկան այն եզրակացութեան թէ այս առումով տակաւին կան բացեր, չլուսաբանուած դերակատարներ, հաստատութիւններ և հարցեր ու խօսուեցաւ անելիքներու մասին:

ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ ԲԱՑՈՒԵՑ ՄՃԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ ԱՐՁԱՆԸ

Երեւանում բացուեց հայ քաղաքի և կինոյի մեծամուն դերասան, ԽՍՀՄ ժողովրդական արտիստ Միքայել Մկրտչեանի արձանը: Արձանի քանդակագործն է Տիգրան Արզումանեանը, ճարտարապետը՝ Աշոտ Ալեքսանեանը:

Արձանի տեղադրման ծրագիրը կապուած է Միքայել Մկրտչեանի ծննդեան 95-ամեակի հետ: Այն իրականացում է՝ ի նշանաւորումն հայ մշակոյթի այն մեծ անհատականութեան, որի արուեստը տասնամեակներ շարունակ ուղեկցում է հայ հանդիսատեսին՝ դառնալով ազգային յիշողութեան ու մշակութային ինքնութեան անբաժանելի մաս:

Միքայել Մկրտչեանի արուեստը բացառիկ երեւոյթ է հայ քաղաքի և կինոյի պատմութեան մէջ: Նրա կերտած կերպարներուն հումօրը միահիւսում էր մարդկային ցաւին, բարութեանը, կենսական իմաստութեանը և հոգեբանական խորութեանը: Ֆրունզիկ Մկրտչեանը կարողա-

նում էր միաժամանակ ծիծաղ ու թախիժ առաջացնել՝ բացայայտելով մարդու ներաշխարհի ամենամուրք շերտերը:

«Միմինօ», «Մենք ենք, մեր սարերը», «Կտոր մը երկինք» և այլ ֆիլմերուն նրա մարմնաւորած կերպարները շարունակում են սիրուել տարբեր սերունդների կողմից: Մեծ արտիստի ստեղծած հերոսները վաղուց դարձել են մեր մշակութային յիշողութեան հարազատ ուղեկիցները:

Միքայել Մկրտչեան, Սիւրբաբայ վաստակաշատ թատերական գործիչներու հետ.
Պերճ Ֆազլեան և Գրիգոր Սաթամեան, Յ. Վարդիվառեանի առանձնատան մէջ, Նիւ Ճըրզի:

Մեծ արտիստները հեռանում են կեանքից, բայց նրանց ստեղծած արուեստը շարունակում է ապրել: Միքայել Մկրտչեանի անունն ու կերպարները հայ ժողովրդի յիշողութեան մէջ կը մնան որպէս մարդկային ջերմութեան, տաղանդի և անկրկնելի դերասանական արուեստի խորհրդանիշ:

Յաւօք արձանը ոչ մի կապ չունի Միքայել Մկրտչեան արտիստի կեցումաձքի ու էութեան հետ...

Մ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ